

BÜYÜK TÜRK MUTASAVVIFI YUNUS EMRE HAKKINDA ARAŞTIRMALAR

Prof. Dr. M. C. ŞEHABEDDİN TEKİNDAĞ

§ 1. YAŞADIĞI DEVİR.— § 2. GÖMÜLDÜĞÜ YER HAKKINDA İLERİ SÜRÜLEN İDDIALAR.— (i) Sarıköy an'anesi.— (ii) Bolu an'anesi.— (iii) Eğridir an'anesi.— (iv) Bursa, Keçiözü, Düzcü, Emre Köyü, Aksaray, Karaman an'anesi.— (v) Karaman an'anesi.— (vi) Netice.— § 3. EN ESKİ DİVÂNININ ORTAYA KOYDUĞU YENİ MESELELER.— (i) Risâletü'n-Nuşhiyye'nin yazılışı meselesi.— (ii) Divânının Bektaşiler tarafından tahrifi meselesi.— (iii) Yunus'un mensup olduğu tarikat.— (iv) Şahıs ve yer isimlerinin tarihi önemi.— (v) Teşkilâtla ilgili tâbirler.— (vi) Divânda geçen efreng kelimesinin mâhiyeti.— § 4. NETİCE.— Zeyiller.— Karaman nüshası Yunus Emre Divânından örnekler.— Vesikalar.

Ahmed Fakih, Şeyyâd Hamza, Hoca Dehhânî, Mevlânâ, Âşık Paşa, Sultan Veled, Gülşehrî ve emsâli gibi Anadolu fikir hayatının en seçkin mümessillerinden biri olan büyük halk mutasavvîfi Yunus Emre'nin yaşadığı devir, mensup olduğu topluluk ve tarikat, nihâyet, gömüldüğü yer, kaynakların noksan ve birbirlerini tutmaz ifâdeleri yüzünden, henüz kat'iyetle halledilmiş değildir. Bu yüzden, Yunus Emre'nin ismini taşıyan bir makam veya kabir bulunan yerlerin halkı, tevsiki mümkün olmayan bir takım vesîkalara veya tenkid-siz kullanılmaları aslâ câiz olmayan menkabe kitapları (= menâkıbnâme) na istinaden, onu kendilerine maletmek istemektedirler. Nitekim, turizmle ilgili mahallî bir rekabet haline gelen bu meseleyi bir tartışma konusu yapan Turizm Derneklerinin giriştikleri çabaları burada zikredebiliriz. Öte yandan, Türk edebiyatının en yüksek âbidelerinden biri sayılan Yunus Emre Divânında mevcut kelime ve istilâhların, yeni meseleler vazetmesi bakımından, arzettiği önem üzerinde durulmamıştır. Biz, iştiğal sahamızla yakın ilgisi bulunan bütün bu meseleleri, yeni kaynak ve vesîkaların ışığı altında, tedkik etmek istiyoruz.

§ 1. YAŞADIĞI DEVİR

Yunus Emre'nin tarihi şahsiyeti, belirtilen sebepler yüzünden, henüz, tam ve gerçek bir şekilde meydana çıkarılmış değildir. Nitekim,

XV. asır müelliflerinden Âşık Paşa-Zâde, Yunus Emre'nin Orhan Bey (1326-1362) veya oğlu I. Murad (1362-1389)¹, XVI. asır âlimlerinden Taşköprü-Zâde (ölm. 1561), Yıldırım Bayezid (1389-1402)² devirlerinde yaşadığını zikrettikleri gibi, "gülşen-i tevâhid" veya "Âşık Yunus Emre" terkiplerinin delâleti olan 828/1425 ve 843/1439'ü ölüm tarihleri kabul eden terâcim-i ahvâl kitaplarına istinaden³, onun, II. Murad (1420-1451) devrinde yaşamış olduğunu iddia eden müellifler de vardır⁴. J. von Hammer⁵ ve G. Flügel⁶ gibi batılı müdekkikler, onu Kanunî (1520-1566) devrine kadar çıkardıkları gibi, *Risâletü'n-Nuşhiyye*'de bulunan bir beyte istinaden E. J. W. Gibb, onun H. VII/M. XIII. asrın son ve VIII/M. XIV. asrın ilk senelerinde⁷, Profesör M. Fuad Köprülü ise, H. VII/M. XIII. asrın son nısfı ile VIII/M. XIV. asır başlarında yaşadığını⁸ ileri sürmüşlerdir. Nihâ-

¹ Bk. *Tevârih-i âl-ı 'Osmân*, İstanbul, 1332, nrş. Âli, s. 199 - 200.

² Bk. *eş-Şakâ' iku'n-Nu'mâniyya*, İzzet Kuyunoğlu Ktp. 24a; İbn Hâllikân, *Vefeyâtü'l-a'yân*, Bulak, 1299, Hâşiye, 119. Tercüme: Edirneli Mecdî (ölm. 1590), İstanbul, 1269, s. 78; Mehemmed Hâki (ölm. 1567), *Hadâ'iku'r-Reyhân*, Üniversite Ktp. Nr. 2487, 20b. Krş. Âli, *Künhü'l-Ahbâr*, V, 127 v.d., Nişancı Mehmed Paşa, *Târih*, İstanbul, 1290, s. 122-3. *Ma'rifet-nâme* sâhibi İbrahim Kakkı'nın 1193/1779 da Yunus Emre ile şeyhi Tapduk Emre'nin mezârları üzerine diktiği 797/1395 tarihli kitâbe, bk. Abdurrahim Şerif Beygu, *Erzurum, tarihi, anıtları, kitâbeleri*, İstanbul, 1936, s. 171. Krş. Adnan Sadık Erzi, *Bellelen*, 53/1950, s. 86, not. 2. Ayr. bk. Ziyâeddin Fahri (Fındıkoğlu), *Erzurum Şâirleri*, İstanbul, 1927, s. 18.

³ Meselâ bk. Mustakim-Zâde (ölm. 1788), *Mecelletü'n-Nişâb*, Hâlet Efendi Ktp. Nr. 628, 116a; Hâfız Hüseyin Ayvânsarâyî, *Vefeyât*, Üniversite Ktp. Nr. 2464, s. 13; *Mecmû'a-i vefeyât-ı meşâyih-i 'izâm*, toplanan () : Halil Efendi (ölm. 1218/1804), Esad Efendi Ktp. Nr. 2397, 8b; Hasib-i Üsküdârî (ölm. 1200), *Vefeyât-ı ekâbir-i islâmiyye*, Ali Emiri Ktp. Nr. 620, 15b.

⁴ Hâfız Mehemmed Rızâeddin el-Üsküdârî, *Şecere-i şuruk-ı 'aliyye*, İ. Koyun oğlu Ktp. Liste; A. Rifat, *Lûgat-ı târihiyye ve coğrafiyye*, İstanbul, 1300, VII, 255; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî*, IV, 676; Ş. Sâmi, *Qâmûsu'l-a'lâm*, VI, 4828. Krş. M. Tahir, *Aydın vilâyetine mensub meşâyih, ulemâ, şuerâ, müverrihin ve etibbânın terâcim-i ahvâli*, İzmir, 1324, s. 31; Ayn. müel., *Osmanlı müellifleri*, İstanbul, 1333, I, 193.

⁵ Bk. *Geschichte der Osmanischen Dichtkunst*, II, Pesth, 1837, 1521 - 1574, DCCLXVI, s. 566, IV, 623.

⁶ Bk. *Die arabischen, persischen und türkischen Handschriften der Kaiserlichköniglichen Hofbibliothek zu Wien*, Wien, 1865, I, 636.

⁷ Bk. *A History of Ottoman Poetry*, London, I, 1900, s. 164. Krş. G. Tucci, *Le civiltà dell'oriente*, Roma, 1957, volume secondo, Letteratura, s. 434.

⁸ Bk. *Yunus Emre, Türk Yurdu*, 4/1329, seri: I, s. 614; *Türk edebiyatında ilk mutasavvıflar*, İstanbul, 1918, s. 292-3, not. 2. Krş. Burhan Ümit, *Yunus Emre Divânı*, İstanbul, 1933, s. 14.

yet, bu mevzûdaki tedkikleri ile tanınan Abdülbâki Gölpınarlı, önce, bazı delillere dayanarak, Yunus Emre'nin 730/1329-735/1334 seneleri arasında öldüğünü tahmin etmiş⁹, 720/1320'de Yunus'un 72 (doğrusu: 82) yaşında öldüğünü belirten bir kayda rastlayan Profesör Adnan Sadık Erzi'nin buluşundan sonra¹⁰, mezkûr seneyi tashih etmek zorunda kalmıştır¹¹. Bu suretle, Yunus Emre'nin 1238-1320 seneleri arasında yaşadığını kabul etmek, şimdilik, en doğru bir harekettir. Bu arada, aynı mevzûla meşgul olduğunu bildiğimiz Cahit Öztelli'nin, Şikâri'ye dayanmak suretiyle, Yunus Emre'yi Karaman-Oğlu Alâüddin Ali Bey (saltanat senelerinin doğrusu: 1359-1398) devrinde yaşamış göstermesi, zaman ve karakter bakımından, doğru değildir¹².

Ş 2. GÖMÜLDÜĞÜ YER HAKKINDA İLERİ SÜRÜLEN İDDİALAR

Öte yandan, yüzyıllardan beri muhtelif tarikat erbâbını, bugün de mahallî Turizm Derneklerini yakından ilgilendiren bu mesele, kaynakların eksikliği, elde mevcut vesikaların ciddi bir tenkide tâbi tutulmaması, nihâyet, kabirlerin gizlenmesi an'anesi yüzünden[I], halledilmiş değildir; yeni kaynak ve vesikalara intizaren, daha da gecikecektir.

(i) Sarıköy an'anesi.

Baştan başa surnaturel unsurlarla dolu olup kaynaklar ve ehl-i sünnet akîdeleri ile tam bir tezâd halinde bulunan Bektaşî vilâyet-nâme (=menâkıb-nâme) leri, bir kıtlık sırasında Hacım Köyü (=Suluca Kara Höyük, bugünkü: Hacıbektaş) ne¹³, Hacı Bektaş nezdine

⁹ *Yunus Emre - Hayatı*, İstanbul, 1936, s. 65-6; *Yunus Emre Dîvânı*, İstanbul, 1943, I, s. 2; İstanbul, 1948, s. 386.

¹⁰ *Türkiye kütüphanelerinden notlar ve vesikalar*, I. *Yunus Emre'nin hayatı hakkında bir vesika*, *Belleken*, 53/1950, s. 88

¹¹ Bk. *Yunus Emre* (Türk klâsikleri: 2), İstanbul, 1954, s. 9; *Yunus Emre ve Tasavvuf*, İstanbul, 1961, s. 62 - 73. Krş. *Emre Mecmuası*, sayı: 2/1964, s. 21.

¹² Filvâki, bizim de bir kaynak olarak kabul ettiğimiz Şikâri'nin Yârcanî'den tercüme ettiği *Karaman Şâh-nâmesi*'nde Emir Musa ile münasebette bulunan Hacı Beyler-Oğlu bir Yunus'dan bahsediliyorsa da (nşr. M. Koman, s. 25, 60, 62), belirttiğimiz vechile, aranan Yunus olamaz.

¹³ Alevî ve Bektaşîlerin kâbesi makamında olan Hacı Bektaş Tekyesi (=Suluca Kara Höyük) hakkında bk. Baha Said, *Bektaşîler*, *Türk Yurdu*, 27/1927, s. 203 v.d., H. Zübeyr, *Hacı Bektaş Tekyesi*, *TM*, II, 1928, s. 365 v.d., F.W. Hasluck, *Bektaşîlik tedkikleri*, tercüme: R. Hulusi, İstanbul, 1928, s. 3 v.d.; Ayn. mücl., *Christianity and*

giden Yunus Emre (en eski menâkıbde: *Yunus-ı ikinci*) hakkında kabulü imkânsız rivâyetler ileri sürerek ¹⁴ “*hâlâ merkâdı Sivrihisar kırbunda mevlûduna yakındır*” veya “*rivâyetdir ki mevlûdu Sivrihisar şimâltsindeki Şaruköy dirler bir maķâmda olurlardı, yine mezârları dahi ol arada mevlûdları olduğu yere yakındır*” gibi ifâdelerle kabrini, doğduğu yer olarak da belirttikleri Sivrihisar’a bağlı Sarıköy’de gösterirler ¹⁵. Bu suretle, hurûfilik dahil, İslâmiyetin (şeri’atın) esasına mugayir “*zındıkâne ve kâfirâne*” akîdeleri muhtevî muahhar menâkıb-nâme (=vilâyet-nâme) lerin ¹⁶, Kuç-

Islam under the Sultans, Oxford, 1929, I, 83 v.d. En eski menâkıb-nâmelerden birinde bulunan :

*Mülke sultân oldu çünkim Bâyezid
Hân-ı Mehemmed tahtı kim oldu mezid
.....
Ravdasın geldi ziyâret eyledi
Üstüni yapıdı ‘imâret eyledi
Kurşunile örtürüb âbâd ider
Dağı vakfın arturub ziyâd ider*

beyitlerden anlaşıldığına göre (bk. *Menâkıb-ı şerif-i kuçbu’l-‘ârifin hazret-i Hünkâr Hacı Bektâş-ı Velî el-Ħorâsânî*, Ali Emiri Ktp. Şer’iyye, Nr. 1076, 149a), türbeyi Bayezid tâmir ettirmiştir.

¹⁴ Fakirülhal, câhil ve saf bir köylü (= *Yunus-ı ikinci*, sonradan: *ikinci*) olarak belirtilen Yunus (menâkıb-nâmelerde, dâima yalnız olarak zikredilmektedir) un şeyhi Tapduk Emre’ye 40 yıl hizmet etmesi (40’in uğurlu bir rakkam olması hakkında bk. Tevrat ve Telmud’da görülen 40 adedi, Ed. Mahler, *ZDMG*, 60/1906, s. 825-838; Türklerde, Araplarda 40 adedi: O. Rescher, *ZDMG*, 65/1911, s. 517 v.d.) eski bir an’ane ile bağdaşmaktadır. Bununla beraber, Yunus’un şeyhine 30 yıl hizmet ettiği de iddia edilmiştir. Meselâ bk. Aziz Mahmud Hüdâ’î, *Vâkı’ât*, Selim Ağa Ktp. Nr. K. 574, s. 237, 374. Krş. A. Gölpınarlı, *Yunus Emre ve Tasavvuf*, s. 53-4.

¹⁵ Bize göre en eskisi: *Menâkıb-ı Şerif-i kuçbu’l-‘ârifin Hazret-i Hünkâr Hacı Bektâş-ı Velî kâddes-Allahu sırrahu’l-‘azîz el-Ħorâsânî*, Ali Emiri, Şer’iyye, Nr. 1076, 81b - 83b; İzzet Koyunoğlu nushası, 83b. Diğer nushalar: Üniversite Ktp. Nr. 4820, s. 147-150; Nr. 2471, s. 151-2; Hacı Mahmud Efendi Ktp. Nr. 4582, 76a - 77a; *Vilâyet-nâme*, İstanbul, 1958, nşr. A. Gölpınarlı, s. III - XXXVI, 48 - 9. Almanca tercümesi: E. Gross, *Das Vilâyet-name des Haggi Bektasch*, Leipzig, 1927.

¹⁶ Bk. F. W. Hasluck, *ayn. esr.*, s. 55, not. 1 (kaynaklar gösterilmiştir). Bektaşilik hakkında bk. *Maķâlâtü Hâcî Bektâş-ı’l-Horâsânî*, trc. Kâtib-Oğlu, Emniyet Umumiye Ktp. Nr. 775; F. W. Hasluck, *Christianity and Islam under the Sultans*, I, 159 v.d.; George of Hungary (veya: von Mühlenbach, 1436 - 58), II, 496; II, 498; J. P. Brown, *The Dervishes*, London, 1868; J. W. Crowfoot, *Survivals amog the Kappadokian Kizilbash (Bektash)*, *Journal of the Royal Anthropological Inst.*, London, XXX, 1900, 305 v.d., G. Jacob, *Die Bektaschijje*, Munchen, 1909; Derviş Burhan, *Vilâyet-nâme-i Hâcım Sultan kuddise sırruhu*, Ali Emiri Ktp. Nr. 943 (Almanca trc. nşr. Dr. Rudolf Tschudi, *Das vilâjet-nâme des Hâdschim Sultan*, Berlin, 1914, s. 3 v.d.); M. Fuad

bu'l-evliyâ Seyyid Mahmûd-ı Hayrânî (ölm. 667/1267/8), Mevlânâ (ölm. 672/1273) gibi, sünniyülmezhep olduğunu dîvânında açıkça belirten Yunus Emre'yi de şî'a-i işnâ'aşeriyye (=imâmîyye) akîdele-rine mütemayil Hacı Bektaş-ı Velî müridi veya müntesibi göster-mek istedikleri âşikârdır. Halbuki, ahkâm-ı şer'iyyeye riâyetle Hule-fâ-i Râşidîn'den bahseden sünnî sûfileri dîvânında belirten Yunus Emre, Hacı Bektaş'ın ismini zikretmez¹⁷. Esasen, Edirne'de babasına vekâlet eden Gıyâsüddin Cem Çelebî'nin emri ile hareket edip belli başlı Bektaşî vilâyet-nâme (=menâkıb-nâme)lerini —ihtimal bâzı anonim tarihleri— ve bu arada şifâhî malûmatı toplayan Ebu'l-Hayr-ı Rûmî¹⁸, vilâyet-nâmelerde mezkûr büyük sûfileri, mevlevî ve kalen-derî zümrelerinin kurucularını, Hacı Bektaş-ı Veli, Karaca Ahmed, Seyyid Mahmûd-ı Hayrânî, Ahmed Fakih, hattâ Tapduk (metin-lerde: *Tabtuk*) Emre'yi zikrettiği halde, Yunus Emre'den bahsetme-miştir¹⁹; menâkıb-nâmelerde Yunus'un ismi mevcut olsaydı onu da mutlaka zikreder idi. Öte yandan, hiç bir tarihî esası olmayan rivâ-yetleri şiddetle reddeden Âşık Paşa-Zâde, on iki imama ikrarı, tevellâ ve teberrâyı tavsiye eden Hacı Bektaş'ın "*keşf ve kerâmetini Hâtûn-Ana'ya ismarladığını, kendisinin bir meczûb (=ilâhî cezbeye kapılmış) budala (=ricâlü'l-gayb) azîz olup, şeyhlikden ve müridlikden fâriğ oldu-*

Köprülü, *Anadolu'da İslâmiyet, Edebiyat Fak. Mecm. II, 1922, s. 281-311, 385 v.d.*, Ayn. müel., *Les Origines du Bektachisme, Essai sur le développement historique de l'Hétérodoxie musulmane en Asie Mineure*, Paris, 1926, trc. *Türk Yurdu*, II, 1926, s. 121 - 140; Baha Said, *Bektaşiler, Türk Yurdu*, 26/1927, s. 128 - 150, 196 - 216; Sâdik Vicdânî, *Hurûfîlik ve Bektaşilik, Büyük Gazete*, Nr. 90 - 92/1928; John Kingsley Birge, *The Bektashi order of Dervishes*, London, 1937.

¹⁷ Menâkıblerden hareket ettiği anlaşılan Fr. Babinger, Yunus Emre'yi Hacı Bektaş halifelerinden biri zannetmiştir, bk. *Der Islam in Kleinasien, ZDMG, LXXVI*, Leipzig, 1922, s. 126 - 152. Trc. *Anadolu'da islâmiyet, Edebiyat Fak. Mecm. 3/1338*, s. 205. Babinger'in, Âlî'de bulunan bir kayde (bk. *Kühû'l-Ahbâr*, V, 57, str. 17) istinat etmesi kuvvetle muhtemeldir.

¹⁸ "*Pes Cem Sultân emriyle memlekette yürüdüm, kankı yerde kim bunun menâkıbın işit-dim, yazdım, birbirine tertib üzere uydurub bir kitâb idüb yilda tamam eyledim, Sultân katına götürüb teslim ittüm*", bk. not. 19.

¹⁹ *Şaltûk-nâme*, Hazine Ktp. Nr. 1612, *Sultân Tapdûk hazretlerinin vilâyete zuhûru* : 103^b; 258^b, 288^b, 259^a, 260^a, 261^a, 301^a. Ebu'l-Hayr-ı Rûmî ve *Şaltûk (= Şaltûk) - nâmesi* hakkında bk. F.W. Hasluck, *ayn. esr.*, II, 429 v.d., M. Fuad Köprülü, *İlk Mutasavvıflar*, s. 63 v.d., Ayn. müel., *Anadolu Selçukluları tarihinin yerli kaynakları, Bel-leten*, 27/1943, s. 430-440; M.C. Şehabeddin Tekindağ, *İbn Kemal'e göre Fâtih'in İstan-bul'u muhasara ve zaftı, İstanbul Enst. Derg.*, I, 1955, s. 1. v.d., A. Gölpınarlı, *Yunus Emre ve Tasavuf*, s. 33 v.d.

ğunu” iddia etmiştir ki²⁰, yeni bir tarikatın öncüsü olup kaleme aldığı maḳâlât-ı sūfiyâne ile de tanınan Hacı Bektaş-ı Velî hakkında ileri sürülen bu iddia doğru değildir.

Bu arada, XVI. asır müelliflerinden Lâmi’î (ölm. 1532), 927/1521’de tamamladığı *Nefehâtu’l-Uns tercümesi*’nde (= *Nefehâtu’l-Uns fî Menâkıbı’l-Evliyâ*): “ve kendusi Kütahya Suyu’nun üzerinde Şaḳarya Suyu’na karıştığı yerin ḳurbunda yatur, meşhûrdur ziyâret iderler” ifâdesi ile²¹, bahis konusu menâkıb-nâmelere istinat ettiği gibi, bir rüyaya dayanan Baba Yusuf-ı Sivrihisârî (ölm. 1511) de:

*Azîzlermiş husûsâ Yunus Emre
İdermiş zühd ü ‘uzlet úyub emre
Bu yereddür bu zümrenün mezârı
Müşerref eylemişlerdür diyârı*

beyti ile kabrinin Sivrihisar’da olduğuna işâret etmiştir. Halbuki :

*..... budur ki ey yâr
Bu şehürde yatur Ca’fer-i Tayyâr*

beyti ile aynı rüyaya dayanan Baba Yusuf²², M. 629 ’da Mu’ta’da şehîd olup burada medfûn bulunan Peygamber’in amcazâdesi Ca’fer b. Ebî Tâlib’i²³ de Sivrihisar’a getirmiştir. Aynı Baba’nın, Kaygusuz Abdal’ın bir şiirini Yunus’un sandığını da belirtelim²⁴.

²⁰ Bk. *Tevârih-i âl-ı ‘Osmân*, s. 205. Menâkıb-nâmelerde, Kadıncık Ana’nın Çini Boyu’ndan Kutlu Melik namında kadın olup, hürmet maksadiyle kendisine kadıncık ismi verildiği zikredilmektedir. Meselâ bk. Hacı Mahmud Efendi Ktp. Nr. 4582, 40^b-41^a.

²¹ Yazma nüsha, İ. Koyunoğlu Ktp. 349b; İstanbul, 1270, s. 691 (daha muahhar bir nüshadır. Esasen, diğer yazmalarda eserin ismi: *Futûhu’l-mucâhidîn li-tervîhi ḳulûbı’l-müşâhidîn*’dir ve Belgrad’ın fethile de alâkahdır, bk. Serez Ktp.- Süleymaniye, Nr. 1789). Ayrıca bk. Ayvânsarâyî, *Vefeyât*, s. 13, str. 7-8. Mustakîm-Zâde, Lâmi’î’nin bu kaydını belirttiğinden sonra, bahis konusu olan Yunus’un kabrinin “‘*Âşık Yunus Emre* (= 843)”, şeyhi Tapduk Emre’nin ise “‘*Âşık Tâbduk Emre* (= 833)” tarihlerini ihtivâ ettiğini (و الشيخ طابدق شيخه توفي سنة ثلث) kaydeder. Bk. *Mecelletu’n-Nişâb*, 116^a.

²² *Kitâb-ı maḳbûb-ı maḳbûb*, İ. Koyunoğlu Ktp. s. 391, 392, str. 20-1.

²³ Bk. İbnü’l-Eşîr, *Usdu’l-Gâbe*, I, 286.

²⁴ Bk. A. Gölpinarlı, *Yunus Emre ve Tasavvuf*, s. 119, 121; *Emre Mecm.* 2/1964, s. 20.

(ii) Bolu an'anesi.

Öte yandan, Edirne'li Mecdî Efendi (ölm. 1590), 995/1586 e kadar Taşköprü-Zâde'nin eserine *Ẓeyl* yazmış müelliflere, Âşık Çelebî'nin *Tezkiresi* gibi terâcim-i ahvâle aid kitaplara müracaat etmek suretiyle yaptığı *Şakâ'ik tercümesi* (= *Hadâ'îku's-Şakâ'ik*) nde, Yunus Emre'nin: "*Bolu Sancağından olup sâlifüz-zikr Tapduk Emre'nin eshâb ve aḥbâbından olduğunu*" ileri sürmüş isede²⁵, esas kaynağı Âşık Çelebî (ölm. 1572) nin *Meşâ'irü's-su'era'*sı olduğu bilindiğine göre²⁶, kabulü imkânsızdır. Esasen, *Şakâ'ik*'in aslında, Yunus'un, Sakarya Nehri yakınındaki bir karyede tavattun eden Tapduk Emre eshâbından olduğu, mahal belirtilmeksizin, kaydedildiği gibi²⁷, *Şakâ'ik*'i tercüme eden çağdaş müellifler de, metne sadık kalarak, aynı hususu zikr etmekle iktifâ etmişlerdir²⁸.

İzahatımızdan da anlaşılacağı vechile, tarihî kıymet bakımından, meselâ, Eflâkî'nin *Menâkıbü'l-ârifîn*'i ile mukayese edilecek mahiyette olmayan menâkıb-nâmelerden çıkarılan menkabevî rivâyetleri kabul etmek aslâ doğru değildir²⁹. Nitekim, aşağıda belirteceğimiz gibi, bu menâkıb-nâmeleri kabul etmeyen tarikat erbâbı, Yunus'un mezârını başka yerlerde aramak zorunda kalmışlardır.

²⁵ S. 78. Krş. Mustakim-Zâde, *Mecelletu'n-Nişâb: Derviş Yunus el-Bolevî*, 116a, str. 14. Ayrıca bk. J. von Hammer, *Dichtkunst*, II, 566.

²⁶ «ولاية أناطوليدن لواء بوليدندر، طيدق دده مریدلرندن و قلاب جذبہ ایلہ عالم ملکدن» «ولایت آناتولیدن لواء بولیدندر، طیدق دده مریدلرندن و قلاب جذبہ ایلہ عالم ملکدن» ، bk. Üniversite Ktp. Nr. 2406, 122b.

²⁷ و منهم الشيخ العارف بالله طابdq امره كان رحم متوطناً بقريه قريه من نهر صقره و كان صاحب عزلة وانقطاع عن الناس وكان صاحب ارشاد وكرامات عاليه و منهم الشيخ العارف بالله يونس امره كان رحم من اصحاب الشيخ طابdq امره ، İ. Koyunoğlu Ktp. 24a, str. 3-12; Hâşiye, 119.

²⁸ « و منهم الشيخ بالله طابdq امره مذكور صقره نام نهر قرينده بر قريه ده متوطن اولوب ناسدن عزلت ايديوب محبة الله ايله استيناس ايديوب صاحب ارشاد وكرامات ايمش، و منهم الشيخ العارف (بالله) يونس امره مذكور شيخ طابdq امره اصحابندن اولوب مدت كثيره شيخك زاويه سنه...» Bk. Taşköprü-Zâde'nin müsaadesi ile 968/1560'da *Şakâ'ik*'i türkçeye çeviren: Meḥemmed Hâkî (*el-müşteḥir bi-Muḥtesib-Zâde*, ölm. 975/1567), *Hadâ'îku'r-Reyhân*, Üniversite Ktp. Nr. 2487, 20b, str. 8-16. Diğer tercümeler için bk. Behcet Gönül, *Istanbul Kütüphanelerinde al-Şakâ'ik al-Nu'māniya tercüme ve Zeyilleri*, TM, VII - VIII/1945, s. 146-153.

²⁹ Evliyâ menâkabelerinin mâhiyeti hakkında bk. M. Fuad Köprülü, *Belleten*, 27/1943, s. 421 v.d.

(iii) Eğridir an'anesi.

XV. asırda Eğridir'de büyük bir tekyesi olan eş-Şeyh Muhyüddin Çelebî (=Şeyh Sultan Mehemmed Çelebî b. eş-Şeyh Pirî Mehemmed-i Hıoyî), *Hızırnâme* (yazılışı: 880/1475) sinde:

*Geldi erenler cem'ile gösterdiler uçdan uca
 Tabdık Şaru Şaltık bile gösterdi heb uçdan uca
 Hem Yunus Emrem geldiler çün bir yere iletdiler
 Bir akdenize atdılar gösterdi heb uçdan uca

 'Âşık beşe Tabdık beşe hem geldi abdalda bile
 Hem Yunus Emre'de bile bir g'ne görsem yüzlerin*

beyitleri ile olduğu gibi³⁰, bunun evlâdından es-Seyyid Burhâneddin'in *menâkıb*'inde de Yunus Emre'nin Eğridir'de merhûm olduğuna dair kayıtlar vardır. Mühim olan bu kaydı aynen naklediyorum:

“*Muqaddemâ halvetiyyeden gelüb bunda merhûm olan bizim ma'lûmumuzdur, ânâ Şeyh Yunus dirler idi ve bir miqdarca mübâhî-meşreb (dinî, ah-lâki her türlü kayıdan âzâde) idi ve hâric-i tarîkatden (ehl-i sünnet hârici) olmakla e'ezz (e'izze)-i kirâm ânî kabûl eylememişler idi*”³¹.

(iv) Bursa, Keçiörlü, Düzcü, Emre Köyü, Aksaray, Karaman an'anesi.

Öte yandan Yunus'un *esrâr-ı ilâhiyyesinin* dokuz beytini şerh ile onun:

*Çıkdum erik dalına anda yidüm üzümü
 Bostan ıssı kakıyub dir ne yirsin kozumu*

beytini uzun teemmülden sonra halle muvaffak olan Niyâzî-i Mısırî, mezkûr *menâkıb-nâmelere* iltifat etmeyerek, Yunus'u Bursa'da, Şiblî Mahallesi Mescidi hariminde medfûn zannettiği gibi³², Yunus

³⁰ Bk. Üniversite Ktp. Nr. 9495, 26b, str. 1-2, 27a; Koyunoğlu Ktp. 28a, 36a.

³¹ İ. Koyunoğlu Ktp. s. 150. Ehl-i sünnet hârici dinî zümreler, meselâ cavlâkiler ve onların teşkil ettiği tehlikeler hakkında bk. Not. 51.

³² *Risâletü Hazreti Mısırî kuddise sırruhu fî şerhi ebyâtı tis'atı esrârı ilâhiyyei kudsıyyei Hazreti Yunus kuddise sırruhu'l-'aliyye*, Üniversite Ktp. Nr. 9771, 14b v.d. Krş. M. Tahir, *Aydın vilâyeti...*, s. 31; *Osmanlı müel.*, I., 193; Rıza Tefvik, *Peyâm Gazetesi, ilâve-i edebiyeye*, 19 Haziran, 1329. Ancak, Şeyh İsmail Hakkı, aynı *Risâle*'de: “*Burusa'da Şiblî Mahallesi Mescidi hariminde medfûn olub Şeyh Yunus itlâk olunan kimesneye dahi Yunus Emre'dir diyen isâbet eylemedi*” demek suretiyle, bu iddiayı red eder, 31b. Öte yandan, bu kaydı görmeyen M. Fuad Köprülü gibi (bk. *İlk mutasavvıflar*, s. 309),

ile ilgili kaynakları görüp Niyâzî-i Mısrî'nin eserini tezyil eden meşhur mutabahir Bursa'lı Şeyh İsmail Hakkı (ölm. 1725) da:

شیخ یونس امره قدس الله سره آنطولی ده کچی بورلو نام قصبه قربنده اولان غدیر عظیمک جانب شرقنده اولان پشته طرفنده بر قریهده نشو و نما بولوب مزاری دخی اول قریهدهدر.
demek suretiyle³³, mezârını Isparta'nın Keçiborlu kazâsında araştırmıştır. Yine bu sebepledir ki, *Ma'rifet-nâme* müellifi Hasankale'li İbrahim Hakkı (ölm. 1772), Yunus Emre'nin Erzurum'a bağlı Düzcü Köyü'nde medfün olduğunu iddia ile buraya Yunus Emre (العارف بالله یونس امره قدس الله سره) namına 797/1395 tarihli bir kitâbe diktirmiştir³⁴. Aynı mülâhazalarla Yunus'un mezârının Kula'ya bağlı Emre Köyü'nde³⁵, Konya Aksaray'ında, nihâyet, Karaman'da olduğu hakkında³⁶ tevsiki mümkün olmayan bir takım deliller ileri sürülmüştür. Bu arada, Yunus Emre'nin Konya'nın Musalla Kabristânı'nda, Kayseri'de, Sandıklı, Ünye ve emsâli bir iki kasabada da birer makamı olduğunu da belirtmek isteriz.

Sayın A. Gölpınarlı da, Celvetî İsmail Hakkı'nın bu mezârdan bahsetmediğini zannederek, bâzı yanlış mutalâalarda bulunmuştur, bk. *Yunus Emre ve Tasavvuf*, s. 74; *Yunus Emre, Risâlat al-Nushiyya ve Divân*, İstanbul, 1965, s. XXII.

³³ *Mün kelimâtı Hazreti's-Şeyh Yunus Emre küddise sırruhu şereheha el-âlimu'r-Rabânî ve'l-kutbu's-şemedânî eş-Şeyh el-Hâc İsmâ'îl Hakkı el-Burusevî*, Üniver. Ktp.Nr. 9771, 31a. Ayr. bk. *Tezyil*, Üniver. ktp. Nr. 885, 1^a v.d. Mustakim-Zâde: توفی سنه ثلاث و اربعین و ثمانمائه بحمید دفن بقریه مذری من قری کچی بورلی و قبره لزار و فی الحاقات demek suretiyle karyenin ismini zikreder. Bk. *Mecelletu'n-Nişâb*, 116a, str. 14-18. İhtimal bu mezâr, İbn Bahtûta'nın Anadolu'da gördüğü, üzerine ahşabdan odalar inşa edilen kabirlerden biridir, bk. *Tuhfetu'n-nużzâr*, trc. M. Şerif, İstanbul, 1333, I, 346. A. Gölpınarlı'nın, İsmail Hakkı'dan başka birisinin bu karyeyi zikretmediğini iddiası, yanlıştır, bk. *Yunus Emre ve Tasavvuf*, s. 83; *Divân*, nşr. 1965, s. XXIV.

³⁴ Bu makber, Pir Ali Baba vakfiyesinde: *mağbere-i Oğuz* şeklinde geçmektedir, bk. A. Şerif Beygu, *ayn. esr.*, s. 171, not, 3. Krş. A. S. Erzi, *Belleten*, 53/1950, s. 86.

³⁵ Âşık Yunus'un mezâr taşında ufak bir balta resmi bulunan bu mezâr ilim âlemince kabul edilmemiştir, bk. M. Tahir, *Aydın vilâyeti...*, s. 31; *Osmanlı müel.*, I, 194; M. Fuad Köprülü, *İlk mutasavvıflar*, s. 310 v.d. Sonradan M. Çağatay Uluçay, aynı meseleyi yeniden ele almıştır, bk. *Yunus'un mezârı*, Manisa, 1943, s. 5. v.d. (Emre Sultan); *Saruhan Oğulları ve eserlerine dair vestikalar*, II, İstanbul, 1946, s. 20, 21, 39 (Karaman-Oğlu İbrahim Bey hakkında verilen yanlış bilgi, şüphesiz, Kâmil Kepecioglu'ndan alınmıştır). Eserin tenkidi: Cahit Öztelli, *Yunus dolayısı ile bir cevap*, *Türk Dili*, sayı: 42/1955, s. 363-4; A. Gölpınarlı, *Yunus Emre ve Tasavvuf*, s. 79-82; *Divân*, nşr. 1965, s. XXIII - IV.

³⁶ İlk defâ, 1671'de Lârende'yi ziyaret eden Evliyâ Çelebî, Zâviyeye işaret etmiştir, bk. *Seyâhat-nâme*, IX, 315. Ayrıca bk. *Konya Salnâmeleri*, sene: 1285, s. 87; sene: 1330, s. 538; M. Tahir, *Osmanlı müel.*, I, 194.

(v) Karaman an'anesi.

Öte yandan, bir derviş cemâatinin başında bulunan Hacı İsmail'in Lârende (=Karaman) ile münasebetini belirten vesikalara dayanan kimseler, İsmail Hacı cemâatinden olup Karaman-Oğlu İbrahim Bey'den Yerce nam yeri satın alan Yunus Emre'nin, aranan Yunus Emre olduğunu iddia etmişlerdir³⁷. Hemen itirâf edelim ki, bizim de kabul edip müdafaasını yaptığımız bu tezin³⁸, tamamen yanlış ve lüzumsuz olduğunu, yeni tedkikler sonunda, tesbit etmiş bulunuyoruz.

Evvelemirde 924/1518 tarihli 63 ve 455 numaralı *Konya Tapu Defterlerinde* mezkûr cemâatlerden *Cemâat-ı Şeyh Hacı İsmail* ile Yunus Emre'nin mensup olduğu *Cemâat-ı Evlâd-ı İsmail Hacı*'nın birbirinden tefrik edilmesi icap eder; bütün yanlışlık, her iki topluluğun birbirine karıştırılmasından meydana gelmiştir. Zirâ, vesikalarda, bir cemâat-ı dervîşân ile diyâr-ı Horâsân'dan gelmiş bir aziz olarak belirtilen Şeyh Hacı İsmail'in kendi ismine izâfe edilen karye (=karye-i Şeyh Hacı İsmâil 'an kazâ-i Lârende) de oturduğu, kendinden sonra gelen oğlu Musa Paşa'nın, daha sonra da bunun oğlu Göğey Çelebi'nin aynı karyede birer zâviye binâ edip etbaiyle sâkin oldukları açıkca okunduğu halde (Vesîka. I) Yunus'un ismi aslâ geçmez. Halbuki, aynı Tapu defterlerinde, Yunus Emre ile oğlu İsmail'in, Oyruk Kuyu, Akça Kenise ve Bey Kuyusu gibi yerlerde sâkin *Cemâat-ı Evlâd-ı İsmail Hacı*'ya intisapları belirtilmektedir (Vesîka. II). Esasen, vakfiyelerde Şeyh Hacı İsmail'in Lârende (=Karaman) de olup vakfı aynı köyde bulunan çocuklarının tasarrufunda olduğu belirtilen zâviye, 881/1476 tarihli *Fihrist-i Evkâf-ı Vilâyet-i Karamân*'da: "*Zâviye-i Hacı İsmail-i Horâsânî*"³⁹, 888/1483'de II. Bayezid'in emri ile yeniden tanzim

³⁷ Burhan Ümit, *Yunus Emre Divânı*, s. 17-8 (H. 1175 tarihli bir vesîka neşrediliyor); Kâmil Kepecioğlu, *Yunus Emre nerede yatıyor?*, *Nilüfer Mecm.*, Bursa, sayı: 4/1945, s. 6-8 (İbrahim Bey hakkında verilen bilgi tamamen uydurmadır). Bu makalenin tenkidi: M. Çağatay Uluçay, *Saruhan oğulları...*, II, 21. Krş. Yusuf Akyurt, *Yunus Emre'nin mezarı meselesi*, *Gediz Mecm.* sayı: 70/1943, s. 5-7. Yeni iddialar hakkında bk. *Yunus Emre Karaman'da yaşamış ve orada ölmüştür*, *Türk Dili Özel Sayısı*, 2 Haziran 1963, s. 3-4 (vesîkalar tenkidsiz neşrediliyor); İ. Hakkı Konyalı, *Yunus Emre'nin mezarı nerede?*, *Tarih Konuşuyor*, sayı: 17 (Haziran 1965), s. 1413-7, sayı: 18 (Temmuz 1965), s. 1501-5, sayı: 19 (Ağustos 1965), s. 1571-4.

³⁸ Bk. *Yunus Emre'nin yattığı yer konusunda düşünceler*, *Meydan*, 15 Haziran 1965, s. 24.

³⁹ Ankara Kuyûd-ı kadîme Arşivi, Nr. 256, Var. 30. Nşr. F. N. Uzluk, Ankara, 1958, s. 27

edilen *Defter-i Mücmel-i Evkâf-ı Vilâyet-i Karamân ve Kayseriye*'de: "Zâviye-i Hacı İsmail Dede-i Horâsânî"⁴⁰ şeklindedir; *Cemâat-ı Evlâd-ı İsmail Hacı* ile hiç bir alâkası yoktur. Yine belirtelim ki, 888/1483 tarihli mezkûr defterde vakfı Fâtih'in emri ile tanzim edilip Yunus Emre ile ilgisi bilinen *Zâviye-i Kirişçi Baba*⁴¹, *Zâviye-i Hacı İsmail Dede-i Horâsânî*'den ayrı olarak zikredilmektedir⁴². Bu suretle, iki cemâatin Lârende (=Karaman) de birbirinden ayrı iki zâviye te'sis ettikleri anlaşılmaktadır. Öte yandan, Yunus Emre'nin kendisinden mülk-nâme aldığı Karaman-Oğlu İbrahim Bey, 1423-1464 seneleri arasında saltanat süren II. İbrahim Bey olup⁴³, oğlu İsmail'in Karacalar Kuyusu, Deve Kuyusu ve iki Sulu Kuyu'yu tapulatup temessük (=hüccet) aldığı şehzâde ise Konya'nın ilk Osmanlı Vâlisi Şehzâde Mustafa, Cem Çelebi, muhtemelen II. Bayezid'in oğlu Şehzâde Abdullah veya Şehinşâh'tır. Zirâ, bu cemâate tâbi dervişlerin ellerinde Sultan Bayezid Hân'dan muâfiyet-nâmeleri olduğu, aynı vesîkalarda, kenar notu olarak zikredilmektedir.

Bugün Başvekâlet Arşivinde mevcut olup, umûmiyetle eski defterlere istinaden (=ber müceb-i defter-i köhne) önce 881/1476'de, sonrada 888/1483 ve 889-893, 924/1518'de, nihâyet 939/1532'de tanzim edilen *Karaman Defterleri*, eski âilelerin kimlerden berât, nişân, misâl veya hüccet (=şer'î mektup) aldıklarını tasrih etmekte olup, oğullarına intikal eden mülklerini, İbrahim Bey'den aldıkları muğarrernâmelere veya mektublara istinaden, aynen muhafaza etmişlerdir. Burada bahis konusu olan Karaman-Oğlu İbrahim Bey, 881/1476 tarihli defterde de belirtildiği üzere, II. İbrahim Bey'dir⁴⁴. Nitekim, mezkûr defterlerde "ammâ şer'î mektûbunda ve İbrahim Bey muğarrernâmesinde temâm kayd olunub Sultân Mehemmed hükmünde dahî. . . ." veya

⁴⁰ İnkılâp-Belediye Ktp. M. Cevdet Yazmaları, Nr. O, 116, 47a-48a.

⁴¹ «وقف زاوية كرشجي بابا در نفس لارنده مشيخت در تصرف مولانا كمال بحكم سلطان محمد و مقرر نامه پادشاه عالمپناه خلد ملكه bk. O, 116, 47b.

⁴² Bk. O, 116 numaralı defter: *Zâviye-i Hacı İsmail Dede-i Horâsânî, Zâviye-i Kirişçi Baba*, 48a v.d. Krş. M.C. Şehabeddin Tekindağ, *Son Osmanlı-Karaman münasebetleri hakkında araştırmalar, Tarih Dergisi*, 17-18/1963, s. 61 (isimleri geçen defterler kullanılmıştır).

⁴³ İbrahim Bey hakkında bk. M.C. Şehabeddin Tekindağ, *Karamanlılar, İslâm Ansiklopedisi*, VI/1953, s. 325 v.d., Ayn. müel., *Son Osmanlı-Karaman münasebetleri...*, *Tarih Dergisi*, 17-18/1963, s. 43-49 (yeni kaynak ve vesîkalar tanıtılmıştır).

⁴⁴ Bk. *Fihrist-i evkâf-ı vilâyet-i Karamân*, var. 3, nşr. F. N. Uzluğ, s. 9.

“ber müceb-i mektûb-ı İbrahim Bey” kayıtlarını görmek mümkündür. Ayrıca, İbrahim Bey veya kadı asker (=kazasker) i Mevlânâ İbrahim tarafından verilmiş muâfiyet-nâmelerin yan tarafına “mezbûr üzere muqarrer-nâme virildi” veya “ber müceb-i hüccet-i Mevlânâ İbrahim kadı’asker-i İbrahim Bey”, “ber müceb-i hüccet-i şer’iyye ve mektûb-ı İbrahim Bey ve muqarrer-nâme-i Sultân Bâyezid Hân” şeklinde şerhler verilmiştir. Bu âileler veya cemâatler, sonradan, Fâtih Sultan Mehmed, Şehzâde Mustafa, Cem, Şehzâde Abdullah ve Şehinşâh’a tecdîd ettirmek veya yeni berât ve nişânlar almak suretiyle bu imtiyazlarını Osmanlılar zamanında da devam ettirmişlerdir. Nitekim, bu defterlerde mevcut “mektûb-ı İbrahim Bey ve berât-ı Sultân Mehammed îabe şerâh”, “ber müceb-i mektûb-ı İbrahim Bey ve Sultân Muştafa ve Cem ve Şehinşâh”, “İbrahim Bey’den ve Sultân Muştafa’dan”, “be-nişân-ı Sultân ‘Abdullah” gibi kayıtlara işâret edelim⁴⁵. Bu kayıtlar, Kanunî Sultan Süleyman devrine aid mufassallarda : “şer’î mektûbları ile İbrahim Bey’in muqarrer-nâmesi devlet eşiğine arz olunub muqarrer-nâme şadâka olundu deyü defter-i köhne mestûr...” veya “ber müceb-i defter-i köhne ve hüccet-i şer’iyye ma’â muqarrer-nâme-i İbrahim Bey ve Sultân Selim Hân” şekline inkılâp etmiştir. Yine aynı Konya mufassalında, İsmail Hacı evlâdlarının sâkin bulunduğu Akça Kilisa (=Akça kenise) nin, “defâtir-i sâbıkada İbrahim Bey’in eşküncülü (=askerî) mülkü” olarak kayd edildiğini de belirtmek icap eder⁴⁶.

Nihâyet, İ. Hakkı Konyalı’nın neşrettiği vesîkada : “vakf-ı zâviye-i Yunus Emre b. İsmail el-meşhûr bi-Kirişçi Baba der Lârende” şeklindeki kayde istinaden⁴⁷ şu neticeye varırız :

Burada bahis konusu olan Yunus, isimleri geçen şehzâdelerden birinden hüccet (=temessük) alan İsmail b. Yunus Emre (bk. Vesika. II) nin oğlu Yunus’dur; bunun da 918/1512’de II. Bayezid devrinde âl-ı Karaman’dan merhûm Nasûh Bey oğlu Pir Ahmed’e aid olan vakfiyede imzası “Şeyh Yunus Baba el-ma’rûf post-niştn bi-Kirişçi Baba”

⁴⁵ Bu hususta bk. *Evkaf Defteri*, Nr. 1; *Timâr Defteri*, Nr. 58, 119 (*Konya, Lârende, Beyşehir Livâlarının icmâl Defteri*); *Maliye Defteri*, Nr. 182, 272, 415, 567, s. 162, 164, 166, 167, 178. Bu defterlere istinaden yapılan bir tedkik: M.C. Şehabeddin Tekindağ, *Son Osmanlı-Karaman münasebetleri...*, s. 74 v.d.

⁴⁶ Başvekâlet Arşivi, Nr. 442, Var. 43a.

⁴⁷ Bk. İ. Hakkı Konyalı, *Yunus Emre’nin mezarı nerede?*, *Tarih konuşuyor*, sayı: 17 (Haziran 1965), s. 1416; sayı: 19 (Ağustos 1965), s. 1571-4. Ayn. müel., *Karaman’daki Yunus Emre, Türk Yurdu*, Sayı: 319/1966, s. 148.

olarak okunan zat olması kuvvetle muhtemeldir⁴⁸. Yine ilâve edelim ki, ismi geçen vesikadaki vakıf kaydı, gayet açık olup, Lârende'deki Yunus Emre Zâviyesi'nin *Kirişçi Baba Zâviyesi* olarak da meşhur olduğunu belirtmektedir; ok kirişi yapan (!) bir kimse ile de hiç bir alâkası yoktur. Esasen, 1330 tarihli *Konya Salnâmesi*'nde: "*Karaman'da Kirişçi Baba Mahallesi'nde vâki Kirişçi diğer adıyla Yunus Emre Câmî-i Şerîfi ve Zâviyesi olup, evkâf-ı mulhakâdan câmi ve zâviye mevcûd ve mamûrdur. . . .*" şeklindeki kayıd (s. 538), bu hususu teyid ettiği gibi, vakfiyelerde, zâviyeyi câmi ile birlikte binâ eden zatın ismi eş-Şeyh Hasan-Oğlu Kirişçi Baba olarak geçmektedir⁴⁹.

(vi) Netice.

Eğridir rivâyeti hariç, ileri sürülen bütün bu iddiaları birer-birer reddeden Sayın M. Fuat Köprülü, Lâmi'î'nin rivâyetini, temamlie müsbet olmamakla beraber, diğer rivâyetlere tercih ettiğini belirtmiş ise de, Bursa'lı İsmail Hakkı'nın rivâyeti üzerinde de durmuş, *Şakâ'ik tercümesi*'ne istinaden, Yunus'u, Bolu mulhakatından bir yerde doğmuş addetmenin pek yanlış sayılmıyacağını ileri sürmüştür⁵⁰. Öte yandan, Bektaşilik tarikatını yeniden kurup hurûflik, kalenderlik, Cavlakî (kitle halinde şehir-şehir dolaşan bekâr kalenderiler) ve sâire gibi mübâhî (= işsiz, güçsüz) ve bâtinî tarikatların akîdelerini bir araya toplayan Balım Sultan (ölm. 1516) ın te'siri ile⁵¹ XVII. asırda

⁴⁸ Mevlânâ Müzesi, Nr. 1, Recep 918, Var. 27b (s. 495). Bununla beraber, devlet, burada bahis konusu olan Yunus'un hayatta iken Lârende'de vâki emlakını "*tescil-i şer'î ve teslim ile'l-mütevelli birle vakfettiği*" bu zâviye ye hususî bir alâka göstererek, tevliyetine dair 1081/1670, 1120/1708, 1135/1723, 1140/1728, 1158/1746, 1175/1761, 1176/1762, 1191/1778, 1244/1828 ve 1290/1873 tarihli vesikalar vermiştir. Bk. *Maliye Defteri*, Nr. 21477, s. 332; *Evkaf Defteri*, Nr. 1753, 18304; *Karaman Ahkâm-ı Şikâyet*, Nr. 19, s. 28; *Ahkâm-ı Muhallefât Defteri*, Nr. 974, s. 421; *Muhasebe Defteri*, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Nr. 482, s. 32.

⁴⁹ Bk. Dr. Azmi Avcıoğlu, *Karaman'da Kirişçi Câmii, Konya Mecmuası*, sayı: 34/1940, s. 1984-5. Câmiiin plânı: O. Aslanapa, *Karaman devri sanatı*, İstanbul, 1950, şekil. 64 - 65.

⁵⁰ Bk. *İlk mutasavvıflar*, s. 297, not. 1; s. 311. Ayrıca bk. *Yunus Emre, Türk Yurdu*, 4/1329, s. 614-621; *Meydan*, 1 Haziran 1965, s. 24 (birinci fikir savunulmuştur). Bu hususta bk. Cahit Öztelli, *Yunus Emre'nin mezarı ile ilgili yeni belgeler*, *Emre Mecm.*, 2/1964, s. 25.

⁵¹ Daha 683/1283'de, ehl-i sünnet hârici dinî zümrelere (zındıklar ve cavlaklar) ve bunların din ve dünya için teşkil ettiği tehlikelere karşı dikkati çeken Muhammed b. Maḥmūd el-Ḥatib'in şu eserine bk. *Fuṣṭâtu' l-'adâla fi kavâ'id-i s-salṭana*, nşr. O. Turan, *Selçuk Türkiyesi din tarihine dair bir kaynak*, *Fuat Köprülü Armağanı*, İ-

yazılmış Bektaşî vilâyet-nâme (=menâkıb-nâme) lerine veya Anadolu fikir hayatının en mümtaz siması Yunus Emre'yi : “zâhir halde okumağa dili varmayûb hâme gibi hurûf-ı teheccinin edâsında kâşır” birisi olarak tavsif eden Şakâ'ik tercümesi'ne (esas kaynağı: Âşık Çelebî, 123a) istinad eden Sayın A. Gölpınarlı⁵², onun Sarıköy'de doğup, orada öldüğünü kabul etmiştir⁵³. Bu noktai nazarı te'yid maksadiyle Sarıköy'deki mezârın açılıp çıkan kafatasından ahkâm⁵⁴, bâzı nefeslerde Yunus ile ilgili dörtlüklerden bir netice çıkarmak⁵⁵ gayretlerine

tanbul, 1953, s. 531 v.d., III. metin, 553 v.d. Bilhâssa, her türlü kayıttan âzâde olup halkın melâmetini celp eden cavlakiler (Şeyh Cemâlüddin-i Sâvî'ye intisap ederler) ile kalendariler hakkında bk. M. Fuad Köprülü, *Anadolu'da İslâmiyet*, Ed. Fak. Mecm., IV/1922, s. 298-302; Ayn. müel., *Les Origines de l'Empire Ottoman*, Paris, 1935, s. 119 v.d., O. Turan, *ayn. makale*, s. 538 (*aḥvâl-i cavlaḳiyyân ve revîş-i işân*, s. 555 v.d.). Tarikatın ikinci kurucusu Balım Sultan'ın Alevî-Bektaşî zümrelerine te'siri hakkında bk. Baha Said, *Bektaşiler, Türk Yurdu*, 28/1927, s. 314 v.d., 321 v.d., A. Gölpınarlı, *Balım Sultan'a aid bir vestka, Kaynak Mecm.*, Balıkesir, 1934; Ayn. müel., *Alevî-Bektaşî nefesleri*, İstanbul, 1963, s. 83 v.d. Bilhâssa bk. Ayn. müel., *Hurûfîlik ve Mîr-i alem Celâl Bîk'in bir mektubu*, TM, XIV/1964, s. 93 v.d. Balım Sultan'dan sonraki Şi'i ve Alevî zümreler için şu tedkiklere bk. G.E. White, *The Alevi Turks of Asia Minor*, *Contemporary Review*, London, Nov. 1913, s. 690 v.d. Ayn. müel., *The Shia Turks*, *Transactions of the Victoria Institute*, London, XL, 1908, s. 225 v.d., F.W. Hasluck, *Chr. and Isl., Heterodox tribes of Asia Minor*, I, 124 v.d.

⁵² S. 78. Esas kaynağı Âşık Çelebî'nin bu hususdaki kaydı şudur: “*merûdîr ki her bâr ki okumak kaşd etmiş hurûf-ı tehecciyi temâm etmeğe dili dönmemiş...*”, bk. *Meşâ'irü's-ş-uerâ*, 123a. Bursalı Şeyh İsmail Hakkı, bu kaydı tefsir etmektedir, bk. *Tezvil-i Şerh-i ebyât-ı Yunus Emre*, Üniver. Ktp. Nr. 885, 1^a v.d.

⁵³ Bk. *Yunus Emre Dîvânı*, I, İstanbul, 1943, s. 3; II-III, 1948, s. 387; *Yunus ile Âşık Paşa ve Yunus'un bâtınllığı*, İstanbul, 1941, s. 49; *Yunus Emre ve Tasavvuf*, s. VI, 51 v.d., 84; *Emre Mecm.*, 2/1964, s. 20; *Yunus Emre, Risâlât al-Nushiyya ve Dîvân*, İstanbul, 1965, s. XXXI v.d. Krş. Cahit Öztelli, *Emre Mecm.*, 2/1964, s. 25 v.d. Öte yandan John Kingsley Birge, aynı menâkıb-nâmelere istinaden, Yunus'u Sarıköy'de doğan bir köylü kabul etmiştir, bk. *The Bektashi order of Dervishes*, London, 1937, s. 53 v.d. Ayrıca bk. G. Tucci, *le civiltà dell'oriente*, II, *Letteratura*, s. 434. diğer taraftan, Ankara'ya bağlı Nallıhan köylerinden Emre Köyü'nde âilesi ile yatan Tapduk Baba (Sultan) hakkında gerek G. Lejean'ın (bk. *Excursion à la Recherche de Gordium, Bulletin de la Société de Géographie*, Paris, ser. V, XVII/1869, s. 62-4) ve gerekse Ramsay'ın fikirleri (bk. *Journal of Hellenic Studies*, London, 1899, s. 69 v.d.) yanlış olup, J. H. Mordtmann, yalnız bunları belirtmek veya Emre kelimesini izah etmekle yetinmiştir, bk. *Miszellen*, 3. *Junus Emre.*, *Der Islam*, XII/1922, s. 223-4. Krş. E.W. Hasluck, *Christianity and Islam*, II, 504.

⁵⁴ B k. A. Gölpınarlı, *Yunus Emre ve Tasavvuf*, s. 84.

⁵⁵ Cahit Öztelli, *Yunus Emre'nin mezarı ile ilgili yeni belgeler*, *Türk Dili*, IV/1954, s. 100 v.d., *Emre Mecm.*, 2/1964, s. 25 v.d.

درسم قالی اعمده و معناه ازین لایحه ای که در عملی که کار خود و سایر اینها و بارها شماره
 کلیم عزرا اعمده و نیزه توغیر از این و بعد از آنکه می باشد و نیزه و داده ساله و بعد از آنکه او غنی که جلی و ده
 و زاویه بنا لیدون از بنا علی سانی اولوب المیزه و وقع و نصیب نفرین ذله و بار در خار هسن را اعمده و نیزه و نیزه
 عسرا و فقه و یوزون داده و نوری لوی لیزین کنه و لوبه و ورو نیزه که عسرا و نیزه و نیزه و نیزه و نیزه و نیزه و نیزه

قالی اعمده و معناه ازین لایحه ای که در عملی که کار خود و سایر اینها و بارها شماره
 کلیم عزرا اعمده و نیزه توغیر از این و بعد از آنکه می باشد و نیزه و داده ساله و بعد از آنکه او غنی که جلی و ده
 و زاویه بنا لیدون از بنا علی سانی اولوب المیزه و وقع و نصیب نفرین ذله و بار در خار هسن را اعمده و نیزه و نیزه
 عسرا و فقه و یوزون داده و نوری لوی لیزین کنه و لوبه و ورو نیزه که عسرا و نیزه و نیزه و نیزه و نیزه و نیزه و نیزه

قالی اعمده و معناه ازین لایحه ای که در عملی که کار خود و سایر اینها و بارها شماره
 کلیم عزرا اعمده و نیزه توغیر از این و بعد از آنکه می باشد و نیزه و داده ساله و بعد از آنکه او غنی که جلی و ده
 و زاویه بنا لیدون از بنا علی سانی اولوب المیزه و وقع و نصیب نفرین ذله و بار در خار هسن را اعمده و نیزه و نیزه
 عسرا و فقه و یوزون داده و نوری لوی لیزین کنه و لوبه و ورو نیزه که عسرا و نیزه و نیزه و نیزه و نیزه و نیزه و نیزه

قالی اعمده و معناه ازین لایحه ای که در عملی که کار خود و سایر اینها و بارها شماره
 کلیم عزرا اعمده و نیزه توغیر از این و بعد از آنکه می باشد و نیزه و داده ساله و بعد از آنکه او غنی که جلی و ده
 و زاویه بنا لیدون از بنا علی سانی اولوب المیزه و وقع و نصیب نفرین ذله و بار در خار هسن را اعمده و نیزه و نیزه
 عسرا و فقه و یوزون داده و نوری لوی لیزین کنه و لوبه و ورو نیزه که عسرا و نیزه و نیزه و نیزه و نیزه و نیزه و نیزه

Belge : I

Şeyh Hacı İsmail ile oğlu Musa Paşa ve torunu Göğey Çelebi'ye ait
 Vesika. Başvekkâlet Arşivi, Konya Tapu Defteri, tarih: 924/1518, Nr. 63,
 s. 237 : Nr. 455, s. 111).

de işaret etmek isteriz. Filvâki, Kanunî devrine âid 584 (580 değil) numaralı *Kirmasti Defterinde*⁵⁶, Sarıköy'deki çiftliğini zâviyesine vakfedilen Yunus Emîr Bey'in, Yunus Emre olduğu iddia edilmiştir⁵⁷. Ancak: “*mezra'a-i Şâruköyü'nde Yunus Emîr Bey'in bir çiftlik vakıf yeri var imiş. . .*” şeklinde neşredilen vesikada mezkûr *Emîr ve Bey*, birer mülki sıfat olup, tarikat mensuplarına verilmesi mutad olan “*kuţbu-l-ârifîn gavsu'l-vâsılîn, mefâhîriü'l-meşâyihî'l-kirâm, kıddes-Allahu sırrahu, kıddise sırruhu'l-âzîz, Kuţbu'l-ârifîn zahru'l-vâsılîn mürşidü's-sâlikîn, el-manzûr bi-enzârî'l-meliki'l-hakkî'l-mübîn, kıddise sırruhu'l-mu'în. . . zide fağluhu kıdvetu'l-vâsılîn rahmet-Allahu 'aleyh. . .*” ve emsâli sıfatlarla da⁵⁸ hiç bir ilgisi yoktur. Esasen, bu husus, vesikayı ilk defâ neşreden Sayın İ. Hakkı Konyalı tarafından da itirâf edilmiştir⁵⁹.

§ 3. EN ESKİ DİVÂNININ ORTAYA KOYDUĞU YENİ MESELELER

Bütün bunlardan sonra, Yunus Emre'nin, bugün Karaman'da mevcut en eski divânlarından birine istinad etmek suretiyle⁶⁰, bâzi hakikatları ortaya koyabileceğimizi de belirtmek isteriz.

⁵⁶ Ankara Kuyûd-ı kadîme Arşivi, Nr. 584. Nşr. İ. Hakkı Konyalı, *Yedigün*, 4 Mart 1945, s. 5. Aynı kayıd: İstanbul Başvekâlet Arşivi, *Tapu*, Nr. 453, s. 87.

⁵⁷ A. Gölpınarlı, *Yunus Emre ve Tasavvuf*, s. VI, 65; *Emre Mecm.*, 2/1964, s. 20; *Divân*, nşr. 1965, s. XXXIII.

⁵⁸ Bu sıfatlar hakkında bk. *Münşeât*, yazılışı: 952/1545, Mevlânâ Müzesi Ktp. Nr. 2253, 4b v.d., *Münşeât*, Esad Efendi Ktp. Nr. 3369, s. 73, 268 v.d., *Münşeât-ı Hoca* (Sa'deddin) *Efendi*, Esad Efendi Ktp., Nr. 3335, 71b (*el-kâbu'l-evliyâ ve ta'rîfu'l-etkiyâ*). Esasen, Ritter Mecmuasında Yunus Emre'nin lâkabı: “*kıdvetu'l-vâsılîn Yunus Emre rahmet-Allahu 'aleyh*” şeklindedir, bk. *Divân*, nşr. 1965, s. LI.

⁵⁹ Bk. *Tarih konuşuyor*, sayı: 17 (Haziran 1965), s. 1414-5; sayı: 18 (Temmuz 1965), s. 1505; sayı: 19 (Ağustos 1965), s. 1574.

⁶⁰ Eb'adı 26 x 18 (26 x 17,5) olup, meşin kaplı, her sahifede hareketli 11 satır bulunan 210 varakdan (sondan bir kaç yaprak eksik) ibâret bu Divân, Karaman'daki Kâdiri Tekyesinin son şeyhi Hanefî Efendi nezdinde bulunan divânıdır (bk. Dr. Azmi Avcıoğlu, *ayn. mak.*, *Konya Mecm.*, sayı: 34/1940, s. 1985), bilmiyoruz. Bununla beraber, en eski divânlardan biri olduğu muhakkaktır. Öte yandan, “*Yunus'un eski ve en doğru divânının tıpkı-basımını bilgi âlemine sunduğunu*” iddia eden Sayın Prof. Dr. Orhan Oğuz'u (bk. *Yunus Emre, Risâlat al-Nushiyya ve Divân, Önsöz, lûgat, açıklama*: A. Gölpınarlı, İstanbul, 1965, *Sunuş*) te'yid eden olmamıştır. Üstelik, iddiası hilâfına, neşredilen divânın eski olmaması yanında, pek çok okuma hatalarını da ihtivâ ettiği açıklanmış, yeniden, fakat, dikkatle, bir kere daha gözden geçirilmesi tavsiye edilmiştir, bk. Cahit Öztelli, *Yunus Emre'nin yeni divanı üzerine, Emre Dergisi, Yunus Emre Özel sayısı*, 15 (Temmuz 1965), s. 11-13.

(i) *Risâletu'n-Nuşhiyye*'nin yazılışı meselesi.

Şimdiye kadar neşredilen dîvânların başında ahlâkî bir mâhiyeti hâiz bulunan *Risâletu'n-Nuşhiyye*'nin yazılış tarihi olarak:

Söze târih yedîyüz yidîyidi
Yunus cânı bu yolda fidiyidi

şeklindeki bu beyit⁶¹, bahis konusu dîvânda, *Risâletu'n-Nuşhiyye* kısmında bulunan ve doğrusu:

Ki târih dâhi yidî yüzde yidi
Yunus cânı bu yolda fidî yidi

şeklinde dir⁶².

(ii) Dîvânın Bektaşîler tarafından tahrifi meselesi.

Bu suretle XIV, en geç XV. asrın başında istinsah edilip *Risâletu'n-Nuşhiyye*'nin 700/1300'de yazıldığını daha açık belirten bu dîvân, pek çok arkaik türkçe kelimeyi ihtivâ ettiği gibi, Yunus'a izâfe edilen diğer dîvânların, onu bâtunî tarikatlara bağlamak isteyen kimseler, bilhâssa, daha ilk kuruluşlarından itibâren şî'a-i isnâ 'aşeriyye esaslarına sâdık görünen Bektaşîler tarafından nasıl tahrif edildikleri hususunda da bir fikir vermektedir. Meselâ, teberrâyı tavsiye etmek suretiyle eshâbdan teberrî eden şî'a-i isnâ 'aşeriyyeci Bektaşîlerin aksine:

Ebû Bekr ü 'Ömer ol din ulûsı
'Aliyy-i Murtaza 'Osman benümdür
.....
Ebû Bekr'le 'Ömer yüzlerinden nur tamar
Sinesi oldı kur'an 'Osmân-ı 'Affân kanı
.....

⁶¹ Meselâ bk. M. Fuad Köprülü, *İlk mutasavvıflar*, s. 329; A. Gölpınarlı, *Dîvân*, nşr. 1943, I, 41, str. 566; II, 1948, s. 385; *Dîvân*, nşr. 1965, s. XVI, 37, str. 15-6; 53^b, str. 6-7; Vasfi Mahir Kocatürk, *Türk edebiyatı tarihi*, Ankara, 1964, s. 179 (Temamen yanlışdır ve I. Koyunoğlu Kütüphanesinde bulunup el-Ḥakîr Meḥemmed Tefvik bi-ṭarîk-i Sa'dî tarafından tertip edilen dîvânı akla getirmektedir).

⁶² Bahis konusu *Dîvân*'ı görmeyen A. Gölpınarlı:

Söze târih yedîyüzdeyidi
Yunus cânı bu yolda fidiyidi

şeklinde, tabii'î yanlış olarak, kayd etmiştir, bk. *Dîvân*, nşr. 1965, s. LII. Yukarıdaki beyitle karşılaştırınız.

*Altıbin altıyüz altmış ü altı
Okınur halk üzere Âyetün var*

.....
*‘Ömer ü ‘Osman ‘Ali Mustafâ yârenleri
Bu dördünün ulûsı Ebû Bekr-i Şiddikdur*

.....
‘Ömer-i Hattâb’ile hem ‘adl ü dâd işledüm

gibi beyitlerle Hazret-i Ebû Bekir, ‘Ömer, ‘Osman ile ‘Ali’nin isimlerini ve altı bin altı yüz altmış altı Âyetten ibâret Kur’anı, bütün ehl-i sünnet sûfiler gibi hürmetle zikreden Yunus Emre⁶³:

*Müsülmanam diyen kişi şartı nedür bilse gerek
Tangrınınun buyruğun tutub beş vakt namâz kılsa gerek*

.....
*Herkim bu sözden almadı biş vakt namazı kılmadı
Bilün müsülman olmadı ol şamuya girse gerek*

.....
Şimdi bir gönli açık sünnet müsülman kanı

⁶³ Yukarıdaki beyitleri, Ahmed Fakih’in *Çarhnâme*’sinde mevcut beyitlerle karşılaştırdınız:

*Gel êndi, ol Resülün sünnetin dut
Kim anı dutsa, olur Şâh-ı Merdân*
.....
*Ebübekr u ‘Ömer, kanı ‘Alî hem
Yâ kanı cem’eden Kur’ânı ‘Osman’*

Yayımlayan ve işleyen: M. Mansuroğlu, İstanbul, 1956, s. 6, str. 43; s. 9, str. 75. Hemen belirtelim ki, ehl-i sünnete göre, Hazret-i ‘Ali (ölm. 661), dördüncü Halî-fedir (bk. Cl. Huart, *‘Ali b. Abî Tâlib, İslâm Ans.*, I, 306 v.d.) ve Yunus tarafından üç halife ile birlikte zikredilmiştir. Halbuki, Şi’îler (=ehl-i şî’a), namazda imâmet etmek dahil olduğu halde, imâmlık salâhiyetini de hâiz halifelîğın intihabla olmasını aslâ kabul etmedikleri gibi (bk. teberrâ ve tevellâ), Hazret-i ‘Osman’ın emriyle kurulan, Zeyd, ‘Abdullah b. Zubeyr, Sa’id b. el-‘Âs ve Abdurrahmân b. el-Hâriş’den müteşekkil komisyonun ortaya koyduğu en sağlam Kur’an’a da itirazla, yalnız mücerret âyetler değil, fakat Hazret-i ‘Ali’yi tebcil eden sûrelerin çıkarıldığını iddia ederler. Tafsilât için bk. Nöldeke - Schwally, *Geschichte des Qorâns*, II/1919, 102 v.d. Krş. F. Buhl, *Kur’an, İslâm Ansiklopedisi*, VI, 1004 v.d. Nihâyet, *Muşhaf*’ın 33 cüz olup, ‘Ali’yi tebcil eden 3 cüzün sünniler tarafından saklanıldığını iddia eden ehl-i şî’aya karşı Şaltûk’un müdafaasını zikredebiliriz, bk. *Şaltûk-nâme*, 118a v.d. Halbuki, Hatâ’i (Şâh İsmail-i Safevî):

*Teberra gömleğün eğnine giyüp
Azrail yurduna göçene lânet*

diyordu, bk. Sadettin Nüzhet, *Bektaşî Şairleri*, İstanbul, 1930, s. 160.

beyitleri ile hakikî müslümanı tavsîf etmektedir. Yine Yunus'un:

Gönye (=Konya) şehrinde yatur ol iki sultan kâni

mısraındaki “*ol iki sultan*” sonradan şî‘a-i işnâ ‘aşeriyeci Bektaşiler tarafından “*on iki sultan*” (on iki imâm, işnâ ‘aşeriyeye, imâmiyye) şekline sokulmuştur. Halbuki, A. Gölpınarlı, neşrettiği divânlarda, bunu:

Bir güli ele getir feragat ol geç otur

Konya şehrinde yatur on iki Sultan kâni

şeklinde tesbit edip, Selçuk padişahlarının anıldığını tahmin etmiştir⁶⁴. Esasen, Mevlânâ ile görüşüp, onun semâ meclislerinde bulunduğunu:

Mevlânâ sohbetinde sazile işret oldı

Ârif ma'nıye taldı çün biledür ferişte

beyti ile, onunla karşılaşmasını ise :

Mevlânâ Hudâvendgâr bize nazar kılalı

Ânûn görklü nazarı gönlüm âyinedür

şeklinde belirten Yunus⁶⁵:

Fakih Ahmed Kutbüddîn Sultan Seyyid Necmüddin

Mevlânâ Celâlüddîn ol kuşb-ı cihân kâni

beytinden de anlaşılacağı üzere “*ol iki sultan*” lâfzı ile ahkâm-ı şer’iyyeye riâyetle Hülefâ-i Râşidîn, yâni, Ebû Bekir, ‘Ömer ve ‘Osman’dan bahseden sünnî sûfilerden Mevlânâ⁶⁶ ve hocası kıdvetu’l-abdâl

⁶⁴ Bk. *Divân*, nşr. 1943, s. 111, str. 644, İndeks, s. 360; *Divân*, nşr. 1965, s. XVIII. Doğrusu :

Bir gönül ele getir ferâgat ol gec otur

Gönye şehrinde yatur ol iki Sultan kâni

⁶⁵ *Görklü nazarı*, eyi bir gözle, hüsnü niyetle mânasına gelmektedir. Görklü کُرْکَلُو kelimesi hak. bk. Abû-Hayyân, *Kitâb al-İdrâk li-lisân al-Atrâk*, İstanbul, 1931, s. 80. Yunus Emre'nin bu kaydı çok mühim olup, onun uzun müddet Konya'da yaşadığını, hattâ, Konya'nın büyüklerinden olması hususunu akla getirmektedir. Zirâ, gecenin geç vakitlerine kadar devam eden semâli ziyafetlere Konya'nın büyükleri ile eşrafının da davet edildiği bilindiğine göre (bk. H. Ritter, *Celâleddin Rûmî, İslâm Ansiklopedisi*, III, 56; *Mavlânâ Calâl ad-dîn Rûmî und Seine Kreis, Der Islam*, XXVI, 1940, s. 127 - 135. Muhtasarı: *Mevlânâ Celâleddin Rûmî ve etrafındakiler, TM*, VII - VIII/1942, s. 268 v.d.), Yunus'un böyle semâlara iştirâk edip Mevlânâ ile karşılaştığı akla gelebilir.

⁶⁶ Tam biyografisi ile fikirleri hakkında bk. H. Ritter, *IA*, III, 53-9; *TM*, VII-VIII/1942, s. 268-281. Krş. Bedl'üz-Zaman Firuzân Fer, *Mavlânâ Calâl al-Dîn Muḥammad majhûr ba-Mavlâvî*, Tahran, 1315-7.

(881/1476 tarihli defterde: *kuţbu'l-budala fi'z-zamân*, s. 13) Hoca Ahmed Fakih'e (ölm. 650/1252)⁶⁷ işâret etmiştir. Nihâyet:

*Geyiklünün ol Hasan söz aytmış kendüden
Kudret dilidür söyleyen pes kendünün söz nisidür*

beyti ile Şeyyâd Hamza kabilinden mâniler yazmakla beraber, melâmetiyye akîdelerine bağlı Hoy'lu Geyikli Baba'yı şiddetle tenkid eden Yunus Emre⁶⁸, bu suretle mezhebini de göstermiş olmalıdır.

(iii) Yunus'un mensup olduğu tarikat.

Bu suretle Bektaşilikle hiç bir alâkası olmadığı anlaşılan sünnî, hattâ, hanefiyülmezhep Yunus Emre'nin :

*Halvetlerde meşgul olam dâyim açılam gül olam
Dost bağında bülbül olam ötem hey dost diyi diyi*

beytinin gösterdiği vechile, dîvânda isimleri geçen Ma'rûf-ı Kerhî, İbrahim Edhem (İbrahim b. Edhem), hattâ, Mevlânâ gibi ruhunun Tanrı ile gizlice konuşmasını te'min için halvete çekildiğini (= *halvet-güzîn*) gözüyoruz ki (II.), bu âdet, sonradan, Halvetî adını alan bir tarikat halinde, bilhassa, sünnî akîdelerin hâkim olduğu yerlerde ortaya çıkacaktır (III.). Şurası şâyân-ı dikkattir ki, halvet ve zikri muhafaza etmek suretiyle şeri'ate çok sıkı bağlanan bu tarikat mün-

⁶⁷ En eski Türkçe kelimeleri havî *Çarhnâme* (nşr. M. Mansuroğlu, İstanbul, 1956) yi kaleme alan Hoca Ahmed Fakih'in hâtırası, mevlevîler (bk. Eflâkî, *Menâkıbu'l-'ârifîn*, nşr. T. Yazıcı, s. 39, 40, 419, 634) ve Bektaşiler (*Menâkıb*, Ali Emiri Ktp. Nr. 1076, 43b v.d.) arasında yaşayıp, Anadolu'nun başlıca evliyâsından sayılmıştır (bk. eş-Şeyh Muhyüddin Hıyî, *Hızırnâme*, 27a). Mevlânâ ile yakın dostluğu bilinen Ahmed Fakih'in lâkâbı, Yunus'da olduğu gibi, Eflâkî'de de *Kuţbüddin*'dir (bk. *Menâkıbu'l-'ârifîn*, s. 632). Ahmed Fakih hakkında bk. M. Fuad Köprülü, *Anatolischer Dichter in der Seldschukenzeit. II: Ahmed Faqîh, Körösi Cisma-Archivum*, II, 1-2/1926, s. 20-38. Trc. *Türk Yurdu*, 4/1926, s. 289 - 295; Sadettin Nüzhet Ergun, *Ahmed Fakih, Türk Şairleri*, I, 281-3.

⁶⁸ *Dîvân*, nşr. 1943, s. 299 :

*Geyiklünün ol Hasan söz aytmış kendüden
Kudret dilidür söyler kendünün söz nesidür*

Orhan Bey'in de hürmetine mazhar olan Baba İlyâs-ı Horâsânî müridlerinden Geyikli Baba hakkında bk. Aşık Paşa-Zâde, s. 196, 199; *Şakâ'ik tercümesi*, s. 31 v.d., Lâmi'i, *Nefehâtü'l-Uns tercümesi*, s. 690 v.d., Ayn. müel., *Münâzara-ı Sultan-ı behâr bâ Şehriyâr-ı şitâ*, İstanbul, 1290, s. 35 v.d., Belîğ-i Burusevî, *Güldeste-i riyâz-ı 'İrfân*, Bursa, 1302, s. 220 v.d. Krş. Baldır-Zâde (Şeyh Mehmed), *Vefeyât*, Üniversite Ktp. Nr. 2556, 39b v.d., M. Fuad Köprülü, *Anadolu'da İslâmiyet, Ed. Fak. Mecm.*, sayı: 5/1338, s. 403, not. 1; A. Gölpinarlı, *Yunus Emre ve Tasavvuf*, s. II-2, 46.

tesiplerinin en mümtaz simaları olan kimseler, sünniliğin mahallî bir tarikat olduğu Şirvân'dan gelerek, önce, Yunus'un yaşadığı sahaya yerleşmiş, sonra da, muhtelif yerlere, ezcümle, İstanbul'a hicret etmişlerdir⁶⁹. Nitekim, tarikatın ikinci pîri kabul edilen Şeyh Sadreddîn-i Şirvânî'nin müridi Seyyid Yahya-i Şirvânî (ölm. 1464/5) namına Lârende'de bir tekve kurulduğu gibi⁷⁰, Yunus Emre neşvesinde Karamanlı(=Karaman-ili) bir zat olup, Yunus'un *Risâletü'n-Nuşhiyye*'sine nazîre olarak *er-Risâletü'n-Nuşhiyye li-îlâlibî't-turukî'l-fethiyye*'yi kaleme alan Cemâlüddin el-Karamânî el-Halvetî⁷¹ gibi pîrdaşlarından Kemâl-i Ümmî⁷², Ümmî Sinan (=eş-Şeyh İbrahim Sinânüddin el-Halvetî, ölm. 1551)⁷³ ve Halvetiyye'nin Sinâniyye şu'besini kuran Sinân-ı Ümmî'yi⁷⁴ ve Üftâde'yi⁷⁵ zikredebiliriz. Öte yandan, Halvetiyye'nin Gülşeniyye kolunu te'sis eden Diyarbakırlı İbrahim Gülşenî (ölm. 1534)⁷⁶, Celvetiyye tarikatını kuran Üsküdarlı Şeyh Aziz Mahmud Hüdâ'î (ölm. 1628)⁷⁷, Halvetiyye tarikatının Niyâziyye (=Mış-

⁶⁹ Bk. Mustakîm-Zâde, *Mecelle*, 117b v.d., M. Tahir, *Osmanlı müel.*, I, 51, 52, v.d., 265 v.d. (menşeleri gösterilmiştir). Krş. Tahsin Yazıcı, *Fetih'ten sonra İstanbul'da ilk halvetî şeyhleri*, *İstanbul Enstitüsü Derg.*, II, 1956, s. 91 v.d.

⁷⁰ Bk. Evliyâ Çelebî, *Seyâhat-nâme*, IX, 315. Oğlu es-Seyyid 'Alâüddin eş-Şeyh 'Alî es-Semerķandî'den anladığımız göre, Seyyid Yahyâ-i Şirvânî, 832/1429 de, II. İbrahim Bey zamanında, önce Karaman'a (Konya'ya), sonra da, Lârende (=Karaman) ye gelip hürmetle karşılanmıştır. Yine anlaşıldığına göre, Lârendelilerin arzuları üzerine kaleme aldığı *tefsîr-i şerif*, uzun müddet müracaat edilen yegâne eser olmuştur, bk. es-Seyyid Muhammed Nûrbahş, *Câmi'ül-leîâ'if fi şerhi ahvâlî's-Seyyid 'Alâ'iddîn eş-Şeyh 'Aliyyi's-Semerķandî b. es-Seyyid Yahyâ eş-Şirvânî*, İ. Konyunoğlu Ktp. 6a, str. 16-9 (Krş. Hacı Mahmud Efendi Ktp. Nr. 4645, eksiktir).

⁷¹ Bk. Kâtip Çelebî (ölm. 1658), *Keşfü'z-zunûn 'an esâmi'l-kütüb ve'l-funûn*, nşr. Ş. Yaltkaya, I, 895.

⁷² Bk. *Menâkıb-ı Kemal Ümmî*, manzûm, Ali Emiri Ktp. Nr. 1323/1.

⁷³ Bk. Seyfullah, *Câmi'ül-ma'ârif*, Millet Ktp. Nr. 1089, 13a; Ümmî Sinan, *Divân*, Üniversite Ktp. Nr. 9774, 90b-97b.

⁷⁴ Bk. Harîri-Zâde, *Tibyânü vesâ'ilî'l-hakâ'ik fi beyânü selâsili't-terâ'ik*, Fâtih Ktp. Nr. 431, 143b v.d.

⁷⁵ Bk. *Divân*, İstanbul, 1328, s. 6 v.d.

⁷⁶ Derviş Muhîy (ölm. 1605), *Menâkıb-ı Şeyh İbrahim-i Gülşenî*, Millet Ktp. Nr. 1045; Üniversite Ktp. Nr. 1360, 40a v.d., Şeyh Gülşenî İbrahim, *Divân*, Üniversite Ktp. Nr. 890, 147b v.d. Sonradan, Sezâ'î (ölm. 1737), Gülşeniyye'den ayrı olarak, kendi ismine Sezâ'îyye tarikatını kurmuştur, bk. *Menâkıb-ı Şeyh Sezâ'î-i Gülşenî*, Üniversite Ktp. Nr. 424; *Mektûbât-ı Sezâ'î*, İstanbul, 1289, s. 2 v.d., *Divân-ı Sezâ'î*, Üniversite Ktp. Nr. 2931.

⁷⁷ Bk. Şeyh İsmail Hakkı-ı Celvetî, *Kitâbu's-silsileti'l-celvetiyye*, Üniversite Ktp. Nr. 6440, 64a v.d., Millet Ktp. Şer'iyye, Nr. 1040, 71a; nşr. İstanbul, 1291, s. 63

riyye) şubesini kuran Mehmed Niyâzî-i Mısrî (ölm. 1694)⁷⁸, Bursalı Şeyh İsmail Hakkı (ölm. 1725), nihâyet, Halvetîliğin Şemsiyye kolunu kuran Şemsüddin-i Sivâsî Halîfesi Abdulahad en-Nûrî (ölm. 1651)⁷⁹, Yunus Emre'nin muakkibleri olarak kabul edilmişlerdir. Nitekim, Tapduk Emre'nin, Kadı Ahmed Negîdî'nin eserinde ibâhiyyeden gösterilen Türk şeyhlerinin pîri olduğu hakkında zikredilen müphem kayıd (از مباحیان شیوخ اترک بطبوطق نامان) istisnâ edilecek olursa, terâcim-i ahvâl kitaplarının ekserisi, onu halvetî olarak gösterirler^{79b}.

(iv) Şahıs ve yer isimlerinin tarihî önemi.

Diğer bir meselede muhtelif vesilelerle gezdiği veya gezmek istediği yerlerin isimlerinin dîvânında zikredilmiş olmasıdır. Nitekim, hususî bir alâka duyduğu seyyidu't-tâ'ifa Cüneyd (=Ebu'l-Kâsım b. el-Cüneyd el-Ḥazzâz, ölm. 910), Şibli, Ma'rûf-ı Kerhî (=Ebû Maḥfûz Ma'rûf b. Fîrûz, ölm. 816) nin vatani, *ena'l-ḥakk* (hak benim) diyen Hallâc-ı Mansûr (=Ebu'l-Mugîsî'l-Huseyn b. Mansûr el-Beydâvî, ölm. 922) un (*Mansûr'layın enel Ḥak*) öldürüldüğü şehir olan dârû's-selâm Bağdad⁸⁰, Mevlânâ'nın geldiği ve "*atlası koyub pelâsı*

v.d., Aziz Mahmud Hüdâ'î, *Dîvân*, İstanbul, 1287, s. 33 v.d. Bu mutasavvıf hakkında bk. Hammer, *Dichtkunst*, III, 192-202; Gibb, *HOP*, III, 219.

⁷⁸ *Niyâzî'nin dilinden Yunus durur söyleyen*
Herkes için can gerek Yunus durur can bana

bk. *Dîvân*, İstanbul, 1260, s. 9. Niyâzî-i Mısrî hakkında bk. Hammer, *Dichtkunst*, III, 587-594; G. Flügel, *Wiener Katalog*, III, 474; Cantimir, *Histoire de l'Empire Ottoman*, trc. Joncquières, Paris, 1743, II, 228. Ayrıca bk. A. Gölpınarlı, *İslâm Ans. cüz.* 93/1962, s. 305 v.d.

⁷⁹ Bk. *Dîvân*, Üniversite Ktp. Nr. 1350, 30a v.d. Ayrıca bk. Mehmed Nazmî (ölm. 1700), *Hediyyetü'l-ihvân*, Reşid Efendi Ktp. Nr. 495.

^{79b} Zirâ, Kadı Ahmed, Tabduklı taifesinin bir rivâyete göre, çam ağacına tapdıklarını می کردند و بروایتی دیگر درخت صنوبر را عبادت می کردند (bk. *el-Veledü's-şefîk*, Fâtih Ktp. Nr. 4518, 21b, str. 15-19), bunların ağaca ibâdet etmelerinden dolayı Taḫtûkî ismini نامان طبوطق aldıklarını tahmin ediyoruz. Halvetîliği hakkında bk. Ayyânsarâyî, *Vefeyât*, s. 13; Mustakîm-Zâde, *Mecelle*, 116a, str. 20, 299a, str. 14. Krş. Hâfız Mehmed Rızâeddin, *Şecere-i şuruk-ı 'aliyye*, liste.

⁸⁰ Bağdad'daki medfenleri hakkında bk. Naşîr, *Menâkıb-ı evliyây-ı Bağdad*, Reşid Efendi Ktp. Nr. 350, 54a, 60b v.d., Nazmî-Zâde, *Câmi'ü'l-envâr fi menâkıb-ı l-ebbrâr* yazılışı: 1092/1681, Ali Emirî, *Şer'îyye*, Nr. 1011. Bir tedkik: L. Massignon, *Les Saints Musulmans enterrés à Bagdad*, *Revue de l'hist. des Religions*, Paris, LVIII, 1908, s. 392 v.d. Biyografileri hakkında bk. Câmî (ölm. 1492), *Nefehâtü'l-Uns min hazarâti'l-kuds*, nşr. Mehdi Tevhidî Pur, 1337, s. 38, 180 v.d., Dr. Kasım Ganî, *Târih-i tasavvuf der İslâm*, 1330, s. 168 v.d., 204, 239, 246 v.d.

giyen" İbrahim Edhem (İbrahim b. Edhem el-Belhî)'in⁸¹ vatani olarak bilinen ümmü'l-bilâd (=beldelerin anası) Belh, Burc-ı evliyâ Kayseri⁸², yetiştiği ve Mevlânâ ile Ahmed Fakih'in öldükleri dârü'l-mülk Konya⁸³, Maraş, şekerin bol miktarda yetiştiği ve herkesin Sultanı olmak üzere yanıp tutuştuğu Mısır⁸⁴, Nahçıvan, Rûm (=Anadolu), dârü'l-ülemâ Sivas, Şam, dârü's-saltana Şirâz ve dârü's-saltana Tebriz gibi şehirlerden, Hekim Ata'nın medfeninin yakınında bulunduğu Ceyhan⁸⁵ gibi nehir ve Musa'ya peygamberliğin verildiği Tur Dağı'ndan (*Kur'an*, II, 63; XX, 80), nihâyet, İran ve Azerbaycan'a alem olan Yukarı-iller'den⁸⁶ sık-sık bahseden Yunus, bu suretle, biz-zat gördüğü veya görmek istediği muhiti belirtmek istemiştir. Şüphesiz, bu muhit, siyasî istikrara kavuşmuş bir mıntıkadır. Nitekim, çağdaşı Sultan Veled'de, dîvânında sanıldığından daha fazla kültür

⁸¹ Bk. *Menâkıb-ı İbrahim Edhem*, Yahya Efendi Ktp. Nr. 4096; Mustafa, *Edhem-nâme* (mesnevî şeklinde olup manzûmdur), Üniversite Ktp. Nr. 678. Krş. Kasım Ganî, *ayn. esr.*, s. 9, 26; Câmî, *ayn. esr.*, s. 41 v.d.

⁸² Bk. Ebu'l-Ḥayr-ı Rûmî, *Şaltûk-nâme*, 357b. Yunus'da: "*evliyâlar vatani padişah kal'asudur*" mısraı, *Şaltûk-nâme*'de mezkûr Burc-ı evliyâ Kayseri ile alâkalı görünmektedir. Kayseri'nin lâkabı, umûmiyetle, dârü'l-feth'dir, bk. A. S. Erzi, *el-kâbu'l-buldân*, *Bellelen*, 53/1950, s. 97. Krş. A. Caferoğlu, *Osmanlı İmparatorluğu onomas-tiğinde "Epitheta ornantia"nın karakteristik çizgileri*, *TM*, XIV/1964, s. 32. Bununla beraber, merkez olduğu zaman, Konya gibi, dârü'l-mülk lâkabını almıştır. Meselâ bk. Ibn Bibî, *el-Evâmirü'l-'Alâ'iyye fî'l-Umûri'l-'Alâ'iyye*, I. Tıpkı-basım, Ankara, 1956, nşr. A. Erzi, s. 300, 360.

⁸³ Bk. Ibn Battûta, I, 323. XIII ve XIV. asır Konya'sı için bk. Yâkût el-Hamavî, *Mu'cemü'l-buldân*, nşr. Wüstenfeld, IV, 204; ed-Dîmaşki, *Nuhbetü'd-dehr*, nşr. Mehren, Leipzig, 1923, s. 228 v.d., Hamdullah Mustavfi-i Kâzvinî, *Nuzhetü'l-kuşub*, Fâtih Ktp. Nr. 4518, 257-8. Nşr. G. le Strange, *GMS*, XXIII, 97; Ebu'l-Fidâ, *Ta'kvîmü'l-buldân*, nşr. Reinaud, s. 382 v.d.

⁸⁴

شَكَرَ سَوْمَهُ كِهْ أُولِ مِصْرَدَهْ بِيْتَرِ
نِي كِمِ سَوْرَسَهْ آئِنْدَهْ بِيْتَرِ

Bk. *Dîvân*, Karaman nüshası. Krş. *Dîvân*, nşr. 1965, s. 32, str. 3-4, 90, str. 10-11. Mısır'ın önemi ve lâlettâyin birinin, meselâ bir kölenin sultan olma arzusu hakkında bk. M.C. Şehabeddin Tekindağ, *Berkuk devrinde Memlûk Sultanlığı*, İstanbul, 1961, s. 128, not. 9.

⁸⁵ Doğrudan doğruya akan su, nehir mânasına da gelir, bk. Eflâkî, *ayn. esr.*, s. 828; Sultan Veled, *Dîvân*, nşr. F.N. Uzluk, s. 96, 100, 155; A. Gölpinarlı, *Dîvân*, nşr. 1943, s. 74, str. 228.

⁸⁶ Bk. A. Gölpinarlı, *Alevî-Bektaşî nefesleri*, İstanbul, 1963, s. 83 v.d.

seviyesi yükselmiş Konya, Kayseri, Aksaray ve Kütahya şehirlerinden bahsetmiş, bunlar hakkında medhiyeler kaleme almıştır⁸⁷.

(v) Teşkilâtle ilgili tâbirler.

Öte yandan Yunus'un dîvânında mescid, medreseler, müderrisler (*medreseler müderrisi*, *Dîvân*, 1965, s. 166), danışman (=dânişmend), bey, sultan, kadı, müftî, şeyh, fakih gibi kültür seviyesi yüksek bir şehrin mülkî ve ilmî ricâlinden, sultan, padişah, padişahlık, hâs u âm, kul u sultan, serhenk (=çavuş), büyük şehirlerin vâlisi olan şahne⁸⁸, çavuş (=serhenk), sipâhî gibi teşkilâtle ilgili tâbir ve Selçuklular devrinde Konya, Niğde ve Kayseri gibi şehirlerin meydanlarında (meselâ, *mevdân-ı Konya*, Eflâkî, s. 258) oynandığı bilinen çevgân (=gûy u çevgân, çögen, Chicane, Polo-Sticks, polo, atlı top oyunu) dan⁸⁹ :

Kim âla bú topı çevgânumuzdan
Top úran meydanda çevgân benümdür

İrenler meydanında yuvarlanur top idüm
Pâdişah çevgânında kaldum ise ne oldı

Ele çevgân almadın meydan arzu kılırsın

şeklinde bahseden Yunus⁹⁰, Moğol istilâsından evvel medreseleri,

⁸⁷ Bk. *Dîvân*, nşr. F.N. Uzluk, Ankara, 1941, Konya, s. 158, 224, 285, 323, 370, 438 (gazel, 711), s. 462 (gazel, 755); Aksaray, s. 436 (gazel, 707); Kütahya, s. 550 (gazel, 810).

⁸⁸ Nitekim, *Câmi'ü't-Tevârîh* (nşr. Karl Jahn, 1940, s. 301) de: *şahne-i vilâyet*, Eflâkî (s. 921) de: *şahne-i şeh* şeklinde geçer.

⁸⁹ Türkçedeki eski şekli *çögen* olan bu kelime (bk. *Dîvânü lûgati't-türk*, trc. B. Atalay, I, 163, 205, 337), Selçuklularda topla beraber *gûy u çevgân* (*The Ball and the Polo Stick*), yakın-doğu'da *la'bu'l-kürre* veya *cûkân*, *şavlecân* (farsca: *gûy o çevgân bâzt*) şeklinde olup, Konya, Kayseri ve Niğde meydanlarında (اجناد نكیده درمیدان كوی و) چوكان لعب كردند bk. Aksarayî, *Müsâmeret-ül-Ahbâr*, nşr. O. Turan, Ankara, 1944, s. 102-3, str. 21) oynanıyor idi. Bizansa, Anadolu'dan geçmiş görünmektedir (bk. C. Diem, *Asiatische Reiter Spiele*, Berlin, 1941, s. 104 v.d., 238 v.d.). Selçuklular devri için bk. H. Baki Kunter, *Eski türk sporları üzerinde araştırmalar*, İstanbul, 1938, s. 528 v.d. Krş. M. Eroğlu, *Çevgân, İslâm Ansiklopedisi*, III, 388-9; H. Massé, *Encycl. de l'Isl.*, II, 16-7. Yakın-doğu için bk. M.C. Şehabeddin Tekindağ, *Berkuk devrinde Memlûk Sultanlığı*, s. 114, 132.

⁹⁰ *Dîvân*, nşr. 1943, s. 104, str. 543, s. 252, str. 1983, s. 286, str. 2276; nşr. 1965, s. 139, str. 7-8.

tekyeleri, kütüphâneleri, san'at ve ilim muhitleri ile yüksek bir seviyeye ermiş kuvvetli kültür merkezlerinde, yeniden istikrara kavuşmuş şehirlerde yaşadığını belirtmek istemiştir. Şüphesiz, bu muhit, ne Osmanlı, Bizans ve Germiyanlı beyleri arasında ihtilâf mevzûu olan bir saha, ne de, ancak Emîr lâkabını taşıyan Karaman Beylerinin idâresindeki Lârende (=Karaman) tarafları olamaz⁹¹.

(vi) Dîvânda geçen *efreng* (= *efreñç*) kelimesinin mâhiyeti.

Çok mühim bir nokta da, Yunus'un:

Gâh bir gâzî olam efreng ile ceñgeyleyem
Geh dönem efreng olam nisyânile isyân olam

beyti ile⁹², tekfurlarla mücadele halinde bulunulan uç (= *şağr*) muntıkasından değil, Antalya'dan Mersin'e kadar olan sahadan, sonraki ismi ile Karaman sahili (= *Karamania*) olarak bilinen bir muntıkadan bahsetmiş olmasıdır. Zirâ, Gorigos (şimdiki: Kızkalesi), Silifke, dârû's-şağr Antalya, Anamur (= Ma'mûriyye), zaman-zaman Kıbrıs'ı kendilerine üs yapmak suretiyle, Antalya-İskenderiyye arası mübadeleyi ve bilhâssa, Dimyat'a yapılan kereste ticâretini tehdid eden Frankların (Maison de Lusignan) eline geçtiği⁹³, Kıbrıs'ın Selçuklu kaynaklarında "*Cezîre-i firengân*" ismi ile zikredildiği bilindiğine göre⁹⁴, Yunus, Karaman-Oğulları tarihinde mühim bir yer işgal eden Bedreddin Mahmud Bey'in, ya 692/1293'de Papa'nın tazyiki ile Venedik ve Ceneviz donanmalarının da iltihakı ile İskenderiyye ve Alâiyye (el-'Alâyâ, Alanya) önlerinde görünmesi üzerine Alâiyye'yi zapt edip Memlûk Sultanı el-Melikü'l-Eşref Halil namına hutbe okuttuğu bir za-

⁹¹ Nitekim, 733/1333'de, Karaman-Oğulları hakkında bilgi veren el-'Umerî, bunların emîrden başka bir unvân alamadıklarını açıklar: "*cette principauté dont le chef ne prend point d'autre titre que celui d'émir*", bk. *Mesâlikü'l-ebşâr fî memâlikü'l-emşâr*, trc. M. Quatremère, *Notices et Extraits*, XIII, 341

⁹² *Dîvân*, nşr. 1943, s. 186, str. 1303; nşr. 1965, 138a, str. 5-6. Sultan Veled'in şu beyti ile karşılaştırınız:

کر ترا ملک قدس می باید
شامیانه بکن غزای فرنج

Bk. *Dîvân*, s. 385, str. 20.

⁹³ Tafsilât için bk. M.C. Şehabeddin Tekindağ, *Karamanlılar, İslâm Ansiklopedisi*, VI, 320 v.d., Ayn. müel., *Karamanlıların Gorigos seferi*, 1367, *Tarih Dergisi*, sayı: 9/1954, s. 166 v.d., Ayn. müel., *Silifke, Isl. Ans.*, cüz. 108, s. 645. Krş. *Türkiye Selçukluları hakkında resmî vesikalar*, nşr. O. Turan, Ankara, 1958, s. 20 v.d., Ayn. müel., *Türkiye Kıbrıs münasebetleri, Belleten*, 110/1964, s. 217 v.d.

⁹⁴ Bk. Ibn Bibî, *ayn. esr.*, s. 343, str. 15.

mana⁹⁵, ve yahud da, aynı Karaman Beyin'in Anamur (=Ma'mûriyye) da Kıbrıs'ı askerî bir üs olarak kullanan Franklara karşı giriştiği bir savaşta şehîd düşmesine⁹⁶ işâret etmiş olabilir.

§ 4. N E T İ C E

Netice olarak diyebiliriz ki, vahdet-i mutlaka (=panthéisme) kail olmakla beraber, bütün insanlığa (*yetmiş iki millete*, bk. *Dîvân*) hitap eden tasavvufu ile ölmez bir şöhrete erişen mutasavvıf-şâir Yunus Emre, geniş bir dünya görüşüne, idealist bir ahlâk sistemine sâhip olarak, iktisaden kalkınan şehirlerde, eski devrin mitolojik unsurlarını, nesilden nesile intikal eden kıssalarını ihtiva eden bir muhitte, Ahmed Fakih ve Mevlânâ'nın, büyük bir ihtimalle Muhyiddîn b. el-'Arabî (ölm. 1240) nin vahdet-i vücûd (=panthéisme) felsefesini yayan Sadreddin-i Konevî (ölm. 673/1274) nin te'sirinde kalıp, isimleri dîvânında mezkûr zâhid ve tanınmış sûfileri örnek alarak yetmiş, tasavvufî mesnevî edebiyatının en güzel türkçe nümunesini vermiştir (IV). Onun büyük bir heyecan ve vecd içinde yazmış olduğu türkçe mesnevîsini, Mevlânâ'da yavaş-yavaş başlayan türkçe kelimeler istisnâ edilecek olursa⁹⁷, XIII. asırda yaşamış olan Ahmed Fakih, Hoca Dehhânî⁹⁸, na'tleri ve manzûmeleri ile tanınan Şeyyâd Hamza'nın⁹⁹ eserleri ile karşılaştırmak veya aynı mesnevînin, müte-

⁹⁵ Bk. İbnü'l-Cevzî, *Cevâhirü's-sulûk fi'l-Hulefâ' ve'l-Mulûk*, Bibl. Nat. Fonds Arap. Nr. 6739, 91a, str. 6-8.

⁹⁶ Tafsilât için bk. M.C. Şehabeddin Tekindağ, *Karamanlılar, İsl. Ans.*, VI, 320. Hazırlamakta olduğumuz Karaman - Oğulları tarihinde ayrıca bilgi verilecektir.

⁹⁷ Bu hususda bk. Şerefeddin Yaltkaya, *Mevlânâ'da türkçe kelimeler ve türkçe şiirler*, *TM*, IV, 1934, s. 111-168. Öte yandan, Gibb, Mevlânâ'nın türkçe bir gazelini neşretmiştir, bk. *HOP*, VI, London, 1909, s. 1. Mevlânâ'nın Yunus üzerindeki te'siri: Gibb, *HOP*, I, 165 v.d., A. Gölpınarlı, *Yunus Emre ve Tasavvuf*, s. 98 v.d.

⁹⁸ Bk. M. Fuad Köprülü, *Selçukîler devrinde Anadolu şairleri: Hoca Dehhânî, Hayat Mecm.*, I/1927, s. 4-5; IV/1928, s. 488; *Belleten*, 27/1943, s. 396 v.d., M. Mansuroğlu, *Anadolu metinleri*, XIII. asır, II. *Dehhânî*, *TM*, VII-VIII/1942, s. 101-4; *Anadolu'da Türk dili ve edebiyatının ilk mahsulleri*, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, I/1946, s. 15 v.d., *Anadolu türkçesi*, XIII. asır, *Dehhânî ve manzumeleri*, İstanbul. 1947.

⁹⁹ *Yusuf ve Zeliha*, nşr. D. Dilçin, İstanbul, 1946. Şeyyâd Hamza hakkında bk. M. Fuad Köprülü, *Anatolischer Dichter in der Seldschukenzeit*, I. *Shaiyat Khamzah, Körösi Csoma Archivum*, I, 1922, s. 183 v.d. Trc. *Selçukîler devrinde Anadolu şairleri*, I. *Şeyyâd Hamza*, *Türk Yurdu*, I/1940, s. 27-34; M. Mansuroğlu, *Anadolu metinleri*, XIII. asır, I. *Şeyyâd Hamza*, *TM*, VII - VIII/1942, s. 95-101; *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, I/1946, s. 180 v.d., Sadettin Buluç, *Şeyyâd Hamza'nın lirik bir şiiri* (Yunus'la mukayese ediliyor), *T. Dili ve Ed. Derg.*, XII/1962, s. 139-142.

akip asırda, Türkmenlere, hassaten, Karamanlılara karşı daima Moğol nüfuzuna dayanan Selçuklu Sultanlarını veya İran menşeli (=‘*acemî*’) devlet ricâlini tutan Sultan Veled¹⁰⁰, türkçenin lâıyk olduğu alâkadan mahrum olmasına hayıflanan Âşık Paşa (ölm. 1333)¹⁰¹ veya Gülşehrî¹⁰² üzerine te’sirini araştırmak¹⁰³, şüphesiz, faydalı neticeler verecektir (V).

¹⁰⁰ Nitekim, Sultan Veled, 14 Ağustos 1281’de, Kırım’dan Konya’ya gelerek babası II. İzzeddin Keykâvûs’un yerine geçen II. Gıyâsüddin Mes’ud’a takdim ettiği manzûmede, can korkusundan dağlara, mağaralara kaçıp gizlenen bütün türklerin (مه ترکان) aman verilmeden öldürölmesini tavsiye ediyor idi, bk. *Divân*, s. 225-6, str. 21-23, 1-7. Krş. M.C. Şehabeddin Tekindağ, *Şemsüddin Mehmed Bey devrinde Karamanlılar, Tarih Dergisi*, sayı: 19/1964, s. 96-8. Yine belirtelim ki, bütün Celâliyye (sonradan: mevlevilik) tarikatı mensupları, Moğolları daima Karamanlılara tercih etmişlerdir, bk. Eflâki, *Menâkıbu’l-‘ârifin*, Üniversite Ktp. Nr. 1231, 178b. Trc. Cl. Huart, *Les Saints des derviches tourneurs*, Paris, 1922, II, 359, 371, 373, 414. Krş. M.C. Şehabeddin Tekindağ, *ayn. makale*, s. 96, not. 62, s. 97, not. 65.

¹⁰¹

ترك دَلِيْنَه كِمْنَا بَقَازِ دِي
 ترك لَرَه هَرْمَكِز كُوْكُلْ اَقْمَازِ دِي
 ترك دَقِيي بِلْمَاذِ دِي بُوِيوَلَلَرِي
 اِنْجِه يُوَلِيي اُول اُولُوْمَنْزِل لَرِي

Bk. *Garib-nâme*, Üniversite Ktp. Nr. 121, 426b, str. 7-8. Âşık Paşa hakkında bk. George of Hungary, 1436-58 (F.W. Hasluck, *Christianity and Islam*, II, 496); Fr. Babinger, ‘*Âşyq Paşa’s Gharib-nâme*, *MSOS*, XXXI, 91-7; Baha Said, *Bektaşiler, Türk Yurdu*, 26/1927, s. 146. Krş. M. Fuad Köprölü, *Âşık Paşa, İsl. Ans.*, I, 701 v.d.

¹⁰² Fr. Taeschner, *Žwei gazals von Gülşehrî, Fuad Köprölü Armağanı*, İstanbul, 1953, s. 479-485; Ayn. müel., *Gülşehrîs Mesnewi auf Achi Evran*, Wiesbaden, 1955; Gülşehrî, *Manıtku’l-tayr*, yazılışı: 717/1317, Tıpkı-basım, Önsöz, A. S. Levend, Ankara, 1957.

¹⁰³ Âşık Paşa’da Yunus’un etkisi hakkında bk. A. Gölpinarlı, *Âşık Paşa’nun şiirleri*, *TM*, V/1936, s. 97 v.d. Sultan Veled’in türkçe beyitleri hâvi şu eserlerine bk. *Divân*, s. 13-14, 48, 55, 81, 116-117, 238, 263, 309-310, 351, 359, 365, 505, 512, 533, 556, 558; *Rebâb-nâme*, Gibb, *HOP*, VI, 1-2; Ignacz Kunos, *Közlém*, XX, 480 v.d., W. Radloff, *Über alttürkische Dialecte*, I. *Die Seldschukischen Verse im Rebâb Nâme*, *Mélanges Asiatiques*, X, 17-77; *ibtidâ-nâme*, nşr. Celâl Humâ’î, Tahran, 1357. Krş. M. Mansuroğlu, *Anadolu metinleri*, XIII. asır, III. *İbtidâ-nâme*, *TM*, VII-VIII/1942, s. 104. Hemen ilâve edelim ki, *Rebâb-nâme*’de mevcut rumca beyitlerde şu eserde toplanmıştır: G. Meyer, *Die griechischen Verse im Rababname, Byzantinische Zeitschriften*, Leipzig, IV, 1895, s. 401 v.d.

Nitekim, Anadolu'da türkçe Őir yazmış Şâir-mutasavvıflar arasında, Şiirleri hergün daha iyi anlaşılıp takdir edilen Yunus Emre'nin¹⁰⁴, modern Türk Őiri üzerine de te'sir ettiği kabul olunabilir. Bu bakımdan, Yunus Emre'nin yetiştiği, hattâ, öldüğü yeri, Anadolu'nun en eski kùltür merkezlerinde, meselâ, dîvânında isimleri geçen Konya, Kayseri ve emsâli Şehirlerde aramak en doğru bir harekettir, kanaatindeyiz.

¹⁰⁴ Bk. John Kingsley Birge, *The Bektashi order of Dervishes*, London, 1937, s. 53-55, 107 v.d., Ayn. müel., *Yunus Emre, Turkey's Great poet of the People, The Macdonald Presentation Volume*, princeton University, 1933. Ayrıca bk. Louis Bazin, *Histoire des Littératures*, I. *Littérature Turque*, nşr. Raymond Queneau, Paris, 1955, s. 922-3, 931, 932.

Z E Y İ L L E R

Zeyil I.— Mezarların gizlenmesi an'anesi hakkında bk. Ebu'l-Ḥayr-ı Rûmî, *Şaltûk-nâme*, 369a. Krş. Evliyâ Çelebî, *Seyâhat-nâme*, II, 136 v.d. İbn Baṭṭûta, Anadolu'da kabirler üzerine ahşâbdan odalar inşa edildiğini, uzaktan mesken zannedilip, ancak, yaklaşınca kabir olduğunun anlaşıldığını zikreder, bk. *Tuḥfetu'n-nuẓẓâr*, I, 346. Tafsîlât için bk. Fr. Babinger, *Der Islam in Kleinasien*, ZDMG, LXXVI, 1922, s. 126 v.d. (Ayrıca bk. *Aufsätze und Abhandlungen zur Geschichte Südosteuropas und der Levante*, I. von Franz Babinger, München, 1962, s. 73 v.d.), trc. *Anadolu'da İslâmiyet*, Ed. Fak. Mecm., 3/1338, s. 218, not. 2; F. W. Hasluck, *Bektaşîlik tedkikleri*, trc. R. Hulusi, s. 115.

Zeyil II.— Ḥalvetin târifi hakkında bk. İbnü'l-'Arabî, *İştlâhâtü's-şüfiyyeti'l-vâridâd fi'l-Futûhâtü'l-Mekkîyye*, Bulak, 1283, s. 8 v.d., Seyyid Şerif el-Cürçânî, *Ta'rifât*, Bulak, 1283, s. 69; Âşık Paşa :

قَانِ اَوْلٰئِكُمْ خَلْوَتَهٗ كَرَمٰكْ دَلِدْ
خَلْوَتْ اِچْرَهٗ نَفْسِ الدُّرْمَكْ دَلِدْ

Bk. *Garlb-nâme*, 119a; Hazîni (Sultan Ahmed b. Mevlânâ b. Hâcî Şâh el-Ḳarşî şümme'l-İskenderî el-Mâverâ'ünnehri eş-şehîr bi-Hazîni), *Cevâhirü'l-ebâr min emvâci'l-bihâr* (= *Menâkıb-ı evliyâ tercümesi*), Üniversite Ktp. Nr. 3893, 14a v.d., 16a, 30a, 51b (Sayın Profesör Z. Velidî Togan, bu eserin artık Halis Efendi kitapları arasında bulunmadığını söyler ki, bk. *Fuad Köprülü Armağanı*, s. 523, yanlıştır); Hüseyin b. el-Hâc Ḥasânî'l-Edirnevî, *Terceme-i Behcetü'l-esrâr* (Abdulkadir-i Gîlânî'nin menâkıbı), yazılışı: 1007/1599, Millet Ktp. Şer'iyye, Nr. 1095, 7a v.d.

Zeyil III.— H. VIII/M. XIV. asırda Pir Ömer el-Ḥalvetî (ölm. 1397) ve Seyyid Yahya eş-Şîrvânî (ölm. 1464) ile meydana çıkan bu tarikatın mâhiyeti hakkında bk. Celâleddin Maḥmûd-ı Ḥulvî (ölm. 1653), *Lemeẓât-ı Ḥulvîyye ez lemeẓât-ı'ulvîyye*, Üniversite Ktp. Nr. 1894, 128a v.d., Sarı Abdullah Efendi, *Cevheretü'l-bidâye ve Durretü'n-nihâye*, Üniversite Ktp. Nr. 175, s. 151, 156 v.d., Ali Âlî (ölm. 1665/6), *Tuḥfetu'l-mucâhidîn ve Behcetü'z-zâkirîn*, Nuruosmaniye Ktp. Nr. 2293, 4. Rûkn; Yusuf Sinan Efendi (ölm. 1581), *Tezkire-i ḥalvetiyye*, Esad Efendi Ktp. Nr. 1372; Harîrî-Zâde, *Tibyân*, s. 343 v.d., Mustakîm-Zâde, *Mecelle*, 457b (ḥalvetiyye silsilesi); Sâdık Vicdânî, *Ṭomâr-ı şuruk-ı 'aliyye, Ḥalvetiyye silsile-nâmesi*, İstanbul, 1338 - 1341. Şu makaleye bk. Tahsin Yazıcı, *Fetih'ten sonra İstanbul'da ilk halvetî şeyhleri*, İstanbul Enstitüsü Dergisi, II, 1956, s. 87 v.d.

Zeyil IV.— Bu arada, Konya'da, İzzet Koyunoğlu Kütüphanesinde Yunus Emre'ye aid görünen şu kitaba rastladık :

کلمات لقطب العارفین یونس امره
kitâb-ı Gülşen-i ḥayât
ve merhem-i kelimât li-kuṭbi'l-'ârifîn Yunus Emre. Ancak, harekeli olarak âyetlerin taf-

siri ile Şeyh Cüneyd'e aid menkabeleri ve Yunus b. 'Ubeyd gibi muhaddislerin sözlerini (ددي يونس ابن عبيد آيدُر بو ظالم نفسم تجربه ادم) 114b, str. 8-9.

Yunus b. 'Ubeyd hakkında bk. ez-Zehebî, *Siyerü'l-a'lâmü'n-nubelâ*, tahkik: Dr. Muhammed Es'ad Talas, Mısır, III, 124, str. 7 - 9. Krş. Ibn Hacer, *Tehzibü't-tehzib*, Haydar-Abâd, 1327, XI, 442 v.d.) ihtivâ eden bu eserde, bahis konusu Yunus'a âdiyetini gösteren başka bir kayıt yoktur. Bununla beraber, sāgu, tūrgıl, uçmâk, cığân gibi arkaik kelimeleri muhteva bulunan bu eserin dil bakımından tedkiki faydalı neticeler verebilir. Ayrıca, Şeyh Sadreddin-i Konevî kitapları listesinin verildiği 881/1476 tarihli defterde (var. 7, s. 13), Yunus oğluna ait *et-Tenbih'in şerhi* (= *şerhü't-Tenbih li-Ibn Yunus*) adlı bir eserin bulunduğunu da belirtmek isteriz. Nihâyet, Kâtip Çelebî, Yunus Emre'nin, sonradan Baba Yusuf-ı Sivrihisârî tarafından şerhedilen *Mir'âtu'l-'âşıkîn ve Mişkâtu's-şâdıkîn* adlı bir eserinden bahseder ki (bk. *Keşfü'z-zunûn*, II, 1943, s. 1648), aynı eser, Mustakîm-Zâde tarafından da (bk. *Mecelle*, 116a) zikredilmiştir. Bununla beraber, mezkûr eser, Baba Yusuf-ı Sivrihisârî'ye izâfe edilmektedir, bk. A. Gölpınarlı, *Yunus Emre ve Tasavvuf*, s. 119-121.

Zeyil V.— Bu arada, VIII/XIV. asır şairlerinden Mes'ûd b. Ahmed'in *Süheyl ve Nevbehâr* adlı eseri (bk. *Quellenwerke des islamischen Schrifttums*, I. Band. *Suheil und Nevbehâr*, Mit Geleitwort von J.H.Mordtmann, Hannover, 1925) ile 699/1299'da, Tokat'da, *İşrâkât* adlı farsca küçük bir eser yazan Nâsır isimli bir şairin kullandığı türkçe mısralara işaret edelim (bk. Kilisli Muallim Rifat, *Sultan Veled ile muasır iki türk şairi*, *Türk Yurdu*, 25/1927, s. 64-8. Krş. M. Fuad köprülü, *Belle-ten*, 27/1943, s. 445). Ayrıca, Sa'dü'l-Yemenî'nin daha 703/1303 de istinsah edilip *Çarhnâme* ve *İşrâkât* ile benzerlik gösteren *Behcetü'l-hadâ'ik fi mev'izeti'l-halâ'ik* adlı eserini (nşr. İ. Hikmet Ertaylan, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, sayı: 3-4/1949, s. 275-294. Müellifi Sadettin Buluç tarafından tesbit edilerek iki yazması karşılaştırılmıştır, bk. *Bir eserin iki yazma nüshası*, *TM*, XIV/1964, s. 151-197) zikretmek isteriz.

KARAMAN NÜSHASI YUNUS EMRE DİVÂNINDAN ÖRNEKLER

يونس امره كندوزك طهراغه اورغل يوزك
معشوقيه خوش كلور قتي مسكينلكوم واردر

(Krş. *Yunus miskin Kendözün toprak eylegil yüzün*
Ma'sukaya yaraşur bir miskinligüm vardur

bk. *Dîvân*, nşr. 1965, 87a, str. 9-10).

يتميش اكيه ملتته برلكيله بقميان
شرعيله اولياسه حقيقتده عاصيدر

(Krş. *Cümle yaradılmışa bir göz ile bakmayan
Şer'ün evliyâsıysa hakıykatde âsıdur*

bk. *Dfvân*, nşr. 1965, 70a, str. 8 - 9).

طَبْدُقْ اَیْدُرْ بُو یُونُسَه بُو عِشِقْ حَقَّه اِرْسَه کَرَکْ
اُول قَامُولَرْدَن یُو جِهْدُرْ بِن اِکَا نِیجَه اِرِیْمْ

(Krş. *Tapdug'um aydur Yunus'a bu ışk Hakk'a irse gerek
Kamulardan ol yücedür ben ana nice varayın*

bk. *Dfvân*, 151b, str. 9 - 10).

.....
اولبالر وطنی پادشه قلعهسیدر
مولانا خداوندکار بزه نظر قبیلی
آنوک کُر کُلُو نظری کو کُلُوم آیینهسیدر
مِسکین اول برآ مسکین کده سندن کبر و کین
روز کار کَلُور کَچَر پَس کمه قلاسیدر
کیکلُونُک اول حسن سوز آیتمیس کندودن
قدرت دَلیدر سویلیان پس کندونک سوزنیدر
اوقیو بن یازمدن یا کلون ازمدن
یونس بو عِشِقْ سوزنی کم بلدی کم بیلسی دُر
.....

(Krş. *Evlıyalar vatani padişah kal'asıdur
Mevlânâ Hudâvendgâr bize nazar kılalı
Geyiklü'nün ol Hasan söz ayıtmiş kendüden
Kudret dilidür söyler kendünün söz nesidür
Miskin ol bre miskin gide senden kibr ü kin
Rüzgâr gelür geçer pes kime ne kalasıdur
Okuyuban yazmadın yanılıban azmadın
Yunus bu ışk sözini kim bildi bilesidür*

bk. *Dfvân*, nşr. 1965, s. 161, Raif Yelkenci ve Yahya Efendi nüshalarından alınmıştır).

اول مجلس کیم بزوم واردر آنده جکر کباب اَلُور
اول شمعی کیم بزده ینار آئی کنش پروانسی

بِزُومِ مَجْلِسُوكِ بِكَلَرِي اَوَّلِ شَاهِ اِدْهَمِ كَيْبِ دُرِّ
بَلَنْخِ شَهْرِ نَجْمَهٗ بِكَ وَاوَّلُوْلَهٗ هَرْكُوْشَدَهٗ وِیْرَانَسِي
یُونُسْ حَزِيْنَهٗ سَوَزَلَرِيْنَ جَاهِلَلَرَهٗ سُوْیَلْمَكَل
كَمْ بَلُوْرَسِيْنَ نَجْمَهٗ كَجَرَّ جَاهِلَلَرُوكِ زَمَانَسِي

(Krş. *Ol meclis kim bizde vardır anda ciger kebâb olur
Ol şem'a kim bizde yanar ay u güneş pervânesi
Bizüm meclis bekrileri şol şâh-ı Edhem gibidür
Belh şehrince yüzbin ola her gûşede vîrânesi
Yunus bu cezbe sözlerin câhillere söylemegil
Bilmez misin câhillerin nice geçer zemânesi*

bk. *Dîvân*, s. 203, Prof. H. Ritter, Raif Yelkenci ve Yahya Efendi nüshalarından alınmıştır).

عِلْمِ اَوْقِمَقِ بِلْمَكَلِكِ كَنْدُوْزِنِيْ بِيْلْمَكْدُرِّ
پَسْ كَنْدُوْزِكِ بِلْمَزْسَكِ بِرْحِيْوَانْدَنْ بَتَّرَسِيْنَ
عِلْمِ اَوْقِمَقِ مَعْنَسِيْ عِبْرَتِ اَكْلَامَاغِيْچُوْنِ
چُوْنِ عِبْرَتْدَنْ دَكُلْ سَنْ كُوْرْمَدِنْ طَاشِ اَتْرَسِيْنَ

(Krş. *İlm okumakdan gerek kendözünü bilmekdür
Kendözünü bilmezsen bir hayvandan betersin
İlm okumak ma'nisi ibret olmaktadır ancak
Çün ibret almadun sen görmedin taş atarsın*

bk. *Dîvân*, 150a, str. 1 - 2, 150b, 1 - 2)

اِشْتَدَكِ مَرْيَمِ اَوْغَلِيْ دُوْستِيْنَهٗ وَاوْرُوْرِكِنْ
كُوْر اَخِيْرِ يَرْمِ اَكْنَهٗ عَيْسَايِ يُوْلْدَنْ قُوْدِي
*Ol Meryemoglı fîş durup dosta giderken
Şol bir yarımca igne fîş'yi yoldan kodı*

bk. *Dîvân*, 194b, str. 3 - 4)

كَهٗ تَارِيْحِ دَاخِيْ يِدِيْ يُوْزْ دِيْدِيْ
يُونُسْ جَانِيْ بُوْ يُوْلْدَهٗ فِدِيْ يِدِيْ

(Krş. *Söze târih yidiyüz yidiydi
Yunus cânı bu yolda fidiydi*

bk. *Dîvân*, 53b, str. 6 - 7)

Temamen orijinal olan şu beyitlere bk.

اتمك ييُوب طوز بَصْمَقِ اول نامردلر اِشِدُر
از سوز آرَنُ يوكِدُر چوق سوز حيوان يوكِدُر
.....

ز نِهَار كُوْكُلْ آدِنَه دُئْمَه يَوز اندِيشه
قرداشِنَه قِيُوَقَنَزَنُ عاقِبَت كندو دُوشه
.....

اي دنيايه اَلْدَانَنُ خَيْرِله احسان قَنِى
اونتدُكْ آخِرَتِي شَفَقْتله ايمان قَنِى
كِمْدَه كه شَفَقْت واردُر رحمت دَخِي آندهدُر
شمدي بر كوكلِ آچُق سُنِي مُسْلِمَان قَنِى
بر كوكلِ اله كتُور فراغت اُول كَجِج اوتُور
كُونِيَه شهرِنْدَه يَتُور اُول ايكي سلطان قَنِى
.....

يُونُسْ اَمْرَمُ اَجْ كُوْزُكْ طِراقِ اَيْلَكِيلِ يُوْزُكْ
سكا دَخِي دِيَلَتُرْ جِيْگَرِي بَرِيان قَنِى